

*Заплаћено до 10. дана, остало
келује иу спату заплаћу.*

ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

број 401

БРАНИЧЕВСКИ ВЕСНИК

ОРГАН УДРУЖЕНОГ СВЕШТЕНСТВА
ЕПАРХИЈЕ БРАНИЧЕВСКЕ

ГОДИНА V.

Новембар – Децембар

УРЕДНИК

Протојереј **ДРАГУТИН И. МАРИНКОВИЋ**
парох пожаревачки и в. д. Арх. намесника

ПОЖАРЕВАЦ
Штампарија Ђорђа Наумовића
1937

С БЛАГОСЛОВОМ
Његовог Преосвештенства Епископа
Браничевског Господина
Dr ВЕНИЈАМИНА

БРАНИЧЕВСКИ ВЕСНИК

ОРГАН УДРУЖЕНОГ СВЕШТЕНСТВА ЕПАРХИЈЕ БРАНИЧЕВСКЕ

ВЕНИЈАМИН

БОЖЈОМ МИЛОШЋУ ПРАВОСЛАВНИ ЕПИСКОП БРАНИЧЕВСКИ

*ХРИСТОЉУБИВОМ СВЕШТЕНСТВУ ОБА РЕДА И НАРОДУ
БОГОМХРАНИМЕ ПОВЕРЕНЕ МУ ЕПАРХИЈЕ ШАЉЕ СВОЈ
АРХИПАСТИРСКИ БЛАГОСЛОВ И ЧЕСТИТА ПРАЗНИК
РОЖДЕСТВА ХРИСТОВОГ И ПОЗДРАВЉА ИХ СВЕ СА*

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

*„Слава Богу на висини а међу
људима добра воља“.*

Ова се анђелска песма понавља роду човечанскоме стално из године у годину, да би га упозорила на љубав међусобну ради Христа Спаситеља, на љубав која чуда ствара. Нажалост, данашње доба није више оно доба искрене братске љубави, која је постојала док је свет био на примитивнијем ступњу, већ је настало доба тесногрудости, грамзивости, себичности и ненаситости, што све само злочини човечанству и одваја га из дана у дан све више од Творца. Може ли бити љубави међу људима, кад већина њих гледа само своју корист а за срећу свога ближњега нимало не мисли? Као да су настали последњи дани човечанства, толико је оно забасало у грех и мржњу према својем ближњем. На све стране видимо да се крв пролива и ради о глави један другоме, старајући се да друг друга истребе, само да би себи користили, себи блага награбили, себи славе и имања стекли, без разлике, да ли ће тај поступак шкодити ближњему.

Шта је љубав? Љубав је чежња за добрим, племени- тим, узвишеним, савршеним. Љубити значи на првом месту познати Бога, Њему се предати срцем и душом. Његове заповести вршити, очекујући награде не на овој свету кратковечном, већ на оној који нам предстоји.

Добра воља међу људима може бити само онда, ако смо свесни свега онога што творимо. Љубав према ближњем иде упоредо са љубављу према себи и самој и те две љубави морају бити нераздвојне, јер су божанскога порекла. Апостол Павле је рекао: „да љубимо један другога, јер је љубав од Бога“.

Господ наш Исус Христос стално је својим ученицима и апостолима, а преко њих и нама препоручивао љубав према ближњима због тога, јер је Он знао, да је једино љубав у стању да човечанству прибави како привремену тако и вечиту срећу, као и то, да се из те љубави могу родити најлепши плодови, као мир, слога, срећа у породици и васцелом друштву. Као што природа не може напредовати, нити може бити биља, рода и плода и живота ако неби било сунца, које свему даје силе и могућности за опстанак, тако не може бити ни среће у свету, ако нема љубави међусобне. Где нема љубави онде је хладна себичност, и гадна саможивост, свако зло и пакост, док где сија и греје сунце љубави, онде је мир, слога и свака срећа од Бога.

Љубав од чистог срца, добре савести и нелицемерна у могућности је да надвлада свим нечистотама и напастима. Љубав дуго трпи, не завиди, не чини што не ваља, не срти се и не мисли о злу, не радује се неправди а радује се истини, све сноси, све верује, свему се нада, све трпи, љубав никада не престаје — вели нам свети апостол Павле; у ње су очи бодре те одмах опазе недаће и тегобе ближњег, а уши исто тако те се не оглушују о молбе невољника и нападених. Руке пак дуге су и допиру свугде, а ноге хитре те прискачу бедноме и несрећноме за времена, док се још може спасти и допринети чиме; љубав је силна и свемоћна те се не боји ни пута ни времена ни жртава, када је у питању срећа ближњег.

На овај се начин показала љубав милостивог самарјанина који се у тренутку ономе није освртао на то, да ли је паћеник његов пријатељ или је од другог племена, нити је дуго размишљао хоће ли своме ближњем притећи у помоћ него: „видевши га сажали му се и приступивши зави му ране и зали уљем и вином и посадивши га на своје кљусе, доведе га у гостионицу и потруди се око њега.“

Ето, драги моји, оваквом дивном љубављу треба да смо сви ми прожети и да будемо готови у свакоме момен-

ту и у срећи и у несрећи према пријатељима и непријатељима нашим притицати свесрдно у помоћ и љубав нашу показати добро, сећајући се Творца небеског који заповеда своме сунцу те обасјава и зле и добре и даје дажд и праведнима и неправеднима.

Узалуд се хвастају многи својом вером и приврженошћу светој Цркви, када не показују никакве стварне љубави нити према цркви нити према онима који ту љубав очекују. Господ Исус Христос нам заповеда — „да ћемо се по том познати, да смо Његови ученици, ако узимамо љубав међу собом“.

Пут ка спасењу није тако тежак, али је потребна добра воља, па ће се тај пут веома лако наћи. Само више страха Божијега да имамо и што више сазнања о томе да смо на овоме свету од данас до сутра, па можемо онда бити сигурни да ћемо светла образа предстати на страшном суду, јер смо нашу дужност на овоме свету извршили и показали љубав према ближњем нашем.

И тврди камен, ако на њега пада кап по кап воде, пробушиће се, тако ће и топла молитва Творцу небескоме посведневна, као и љубав и добротинство које узимамо, пробити нам пут ка царству небескоме, добротинство и љубав ка нашим ближњима.

Многи ће се од нас питати како могу свога ближњега да љубим када је он пун мана и недостојан моје љубави? То је, драги моји, истина и тако је, али ни један од нас не сме да заборави да сви ми имамо погрешака и безброј мана, без којих није ниједан човек на свету. Но, ако се питамо како себе волимо, да ли са погрешкама овим којих имамо у изобиљу или без њих, одговор би сваки од нас дао следећи — вољем себе па ма и са погрешкама и греховима; волеће сваки себе па ма био преоптерећен ма коликим и тешким гресима. Ова љубав у нама је тако јака и силна да би је само смрт могла исчупати. Због тога немамо права да одбацујемо од себе своје ближње, правдајући тај наш поступак гресима њиховим, нити смемо због тога да их мрзимо, па ма ти греси њихови тангирали и нас лично, већ је дужност наша да и њих љубимо истом том љубављу којом и себе лично љубимо и то љубављу коју нам налаже сам Господ Исус Христос, када нас учи да брату своме

треба да опраштамо не седам пута већ седам пута седам-десет.

На овај се начин драги моји исказује права хришћанска љубав, љубав братска. На овакав пример братске љубави угледајмо се и ми, па ћемо онда бити достојни називати се синовима божијим.

Дужност је наша да стално и непрестано погрешке наших ближњих стрпељиво сносимо и да на освету никада не мислимо, већ да им од свег срца праштамо, шта више да их као себе саме љубимо јер је се и Господ Исус Христос на крсту будући разапет молио Оцу својме говорећи: „Оче опрости им јер незнају шта раде“... Стога и ми као ученици Његови дужни смо ићи тим примером, ако мислимо и надамо се вечном спасењу. Ради нас и нашега спасења узео је Он, син божији грешно тело човеково на Себе и постао човек, доносећи мир међу људима и добру вољу. Он нас је искупио пред Богом оцем Својим, помирио нас је са Оцем Својим, те стога несмемо бити више робови греху, већ морамо бити прави синови Бога живог. Осветио нас је благодаћу својом и отворио нам је душу и показао пут за спасоносна делања. Нити пак овде на земљи док смо, није нас оставио саме, јер нам је казао да ће са нами бити до скончанија века.

Сада још више, драги моји, у тешким данима искушења која преживљује Светосавска Српска Прав. Црква, потребно је да не затварамо уши своје и срца науци љубави и истина речи Спаситељезих, јер је Он за своју науку и крв Своју спасоносну пролио, испустивши душу своју на крсту. И Црква се наша сада разапине на крсту великом и тешком, али ми сви морамо бити једнодушни, полагајући вере у Божанскога Учитеља нашега и молећи Му се да нас ова чаша милошћу Божијом мимоиђе, као и да нас укрепи у ношењу тешкога крста који нам је додељен.

Наука Христова показује нам свима пут којим вља ићи, пут који води истини и спасењу, наука та даје нам живот и награђује нас земаљском срећом и вечним блаженством. Без ове науке узаман је сва радост Божија. Узаман је умилна песма божијна у светим храмовима и у домовима нашим, ако је не слушамо са љубављу и ако не следимо речима њеним. Узаман ћемо славити име новорођенога Христа устима нашим, јер се и усред радости овога пра-

зника чују речи Христове: „а што ме зовете Господе, Господе, кад не извршуете што вам говорим. Ако имате љубави к мени заповести моје држите“.

Ради славе светога нам православља Светосавскога, ради утехе свете наше матере Цркве, ради добра и вашег спасења, молим вас будите творци свих тих заповести Христових, будите у љубави међусобној, а та ће љубав уродити плодом добрим и спасоносним.

Нека се, драги моји, просвети светлост ваша пред људима и да виде сви ваша добра дела, те да у светлости тој и у добрим делима буде радосна и мати Црква наша намучена, а у њеној радости да пропева и срећа нашега народа и верних синова Светосавске Цркве, како би напредан и дичан, у пуној радости своје душе могао у данашњи дан принети хвалу новорођеноме Младенцу Христу, Спаситељу целокупнога човечанства.

Нека би, драги моји, свима вама био сретан овај Божић и нека вас све вазда прати срећа, напредак, како у добрим делима вашим, тако исто и у домовима вашим, и Бог мира и љубави нека је са свима вама.

Дано у Пожаревцу
на Божић 1937 године.

Ваш молитвеник
Епископ Браничевски

† **ВЕНИЈАМИН.**

МИТРОПОЛИТ АНАСТАСИЈЕ:

О савременој кризи (критика данашњег доба)

Нема ничег новог под сунцем. То, што ми називамо данашњом кризом а још правичније би се могло назвати великом светском катастрофом и, може бити, предзнаком свршетка самога света, предвиђали су још из далека подједнако како наши славенофили, тако и њихови противници: последњи западњаци и револуционари. И једни и други сваки са своје тачке гледишта, предсказивали су данашњи залазак вековне Европске културе. „Покајте се, покајте се — викао је гласом пророка Герцен, обраћајући се западу

дошао вам је последњи час, *Европа њоне, као што њоне* шорједована лађа.“ Нешто слично говоре и Тјучев и Достојевски и Леонтијев, предвиђајући пропадање савремене западне културе.

Данас ова њихова далека предвиђања постала су стварност.

Сви они, који имају духовну осетљивост (оштар духовни слух), већ осећају дубоке подземне ударце, који благовремено наговештавају наступајући земљотрес.

И Шпенглер, и Розанов, а са њима и још многи руски и страни писци, сваки на свом литерарном језику, пишу „*Апокалипсис нашег доба*.“

Розанов, по својој навици, паметно и одважно одредио је дијагнозу данашњој духовној болести: „*У европском човечанству створиле су се провалије од бившег хришћанства, и у ње провалије срља свет*.“ Међутим, последњи покушава да се задржи над овим безданом, показујући као што вели Шпенглер, „*вољу за влашћу*“. Изразом последње служи идеја надчовека, припремљена, по његовим речима, од стране теорије, одабирањем Дарвинових мишљења и Шопенхаурове филозофије. Ниче јој је дао само завршни филозофски облик, а Бернар Шо покушава да јој да много практичнији и савршенији карактер. Занешеност последњег, а нарочито безумље самог Ничеа, јављају се као природно логички и морални крај човечијих покушаја к обожавању. Они су осуђени на свагда.

Уверивши се у све, људи падоше у скептицизам. „*Сумња распрже земљу*, — жали се један савремени писац — *ми знамо или одвећ много или одвећ мало*.“ Страшно питање — „*шта је истина!*?“ — опет се у свој својој трагичној моћи испрсило пред сазнањем човечанства. Измучено у својим лутањима, човечанство понова тражи спасење у обнови религијских осећања, који могу бити привремено угушени, али никад не могу исчезнути из човечијег срца.

Но, напуштајући своје идоле, савремено друштво не може их се одрећи сасвим. Оно је неспособно да принесе велику жртву самоодрицања, коју тражи права религија, већ претпоставља да је довољно задовољити се њеним сурогатима, у облику окултних учења, теософије и масонства. Ова учења шире око себе болести мистицизма или религијског еклектизма, карактеристичних за сваку епоху назада, или

се просто јављају као хладна филозофска или морална правила, која боље хране ум, него срце. Овде замире религија у правом смислу ове речи, као жива и права веза Бога са човеком, који обухвата све биће последњег.

Такођер се неуспешно показао покушај створити апофеозу човечанског колектива, који је довео до дубоког потреса друштвеног и државног поретка. Желећи да се спасу приближавајућег се хаоса, савремени културни народи, по инстинкту самоодржања, поново траже јаке људе и њима се бацају у наручја, готови да жртвују своју слободу, ради уклањања анархије. Већ се ближи време, када ће људи, који су изгубили, „*храброг вођу и војника, судију и пророка, биши гоштови да се ухватише за браћа свога у породици оца свога и рећи му: „ши имаш хаљину, буди наш вођа и ове развалине нека буду у твојој руци“* (Исаија III, 2, 6).

Расклиматани државни организам тражи за себе ослонаца у обнављању свога старог незнабожачког апсолутизма, који угњетава и апсорбује човечију личност. Од онога времена, када је високо морално учење Христа, које је уздигло значај сваког човека понаособ, чија душа има велику вредност у Божијим очима, и установило хармонију између личног и друштвеног начела, изгубило свој умекшавајући и облагорођавајући утицај на државни организам, од њега је остао само један голи и сурови и хладни костур, који тежи да потчини себи човечију мисао и да створи, као што вели Берђајев, „*Диктатуру васионе*“.

На тај начин, једновремено са опадањем религијског осећања, друштво је изгубило своју душу, која га је оживљавала и организирала.

Одломак религијских идеала, којима се увек хранило право стварање, ослабио је научно знање, „*на коме, рекло би се, по речима Шпенглера, темељи религијска вера (религија)*“, понизио је и уништио је искуство, кога је свукло са звезданих висина на земљу.

Последње је изгубило данас идеал лепоте и извор надахнућа и стваралачке енергије.

„*Нови живописца, — вели исти тај Шпенглер, — занатлија, а не творца*“.

Опадање савременог искуства у вези с оскуђевањем религијског одушевљења у врло јарком и очигледном обли-

ку слика и проф. Е. В. Спекторски у своме озбиљном и многонаучном проматрању: „Хришћанство и Култура“.

„Религија, вели он, што је, како је описује Цемс, педсма васионе, која је пресшала да звучи у искуству. И овим је био завршен најредни период у историји искуства, период узвишеног искуства, без пошмеха: који се зове свештим“....

Савремени укус култивира се у тако непријатној средини, која канда принципијелно искључује естетику, јер у њој индустрија, као таква, не осећа потребу, у колико у осталом она сама себи не доноси ништа.

Место храмова предметом најбољег пооштравања архитектурног стварања дошле су кафане, изложбени павиљони и ресторани са лифтовима. Некада је реч «фабрика» означавала храм. И ево фабрика у смислу цркве истиснула је фабрику у смислу разноврсних предузећа.

Та средина која је искварила нашу хришћанску културу, коју је много хвалио Ретенау, створила је ужасно прост укус. Искуство и естетика поготову су истистнути од стране моде и разноврсних задовољстава. Па камо тога који још и данас не пева славопојке моди? „Мода, што је принципцијелно одрицање вечности а што више и њеног шрајања. Мода, што је оно што није ни данас ни сушра. Мода је кайриц једних и робовање других.“ (Хришћанство и Култура, стр. 152—153).

Вештачко испитивање и повратак ка природи Шпенглер као и Леонтијев, сматра ни више ни мање, него прикривено „падање са орловске висине у жабљак многих живошних бишања“. Тако се „сшарац из дана у дан враћа у наручје природе.“ Бошевизам, који је основан на духовном распадању човечанства, бошевизам, код кога просто та долази до првобитног дивљаштва, представља собом слабост данашњег друштва. Са само њему урођеним цинизмом он се одлучује на оно, што други нису смели ни помислити а камо ли и изговорити. Па зар зато он ужива симпатије многих? Зато се овде слободно може применити утицај старог психолошког закона: „similis simili daidet“ — „слични сличном се радује“.

„Јер где је сшрвина онамо ће се и орлови куйиши“.
(Матеја 24, 28).

„Загушеној Европи, по мишљењу Мерешковског, угледајући се на бољшевице, прошло се у шуму.“ Она неће да помисли, да је за њу бољшевизам — „самоубиство“. („Царство Антихриста“ стр. 195).

Тек по кад-кад чују се отрежњени гласови, на које мало обраћа пажњу друштвено мишљење.

„Шта ми радимо?“ — јуначки је рекао недавно један познати проповедник у Лондону. — Одбацивши сва пегљива размишљања, достојанства и части... ми се удружимо са непријатељима Христовим, идемо раме уз раме са Јудом Искаротским и љубазно се шалимо са Понтијем Пилатом. Па зашто? Па за паре, па за 30 сребрника.

Све културно човечанство несумњиво предосећа катастрофу која се приближује као за време потопа, али сви продужују да једу, пију и да се веселе, док не дође беда. Развитак технике помаже савременим људима да убрзају темпо живота, да би угушили тамошњу чамотињу, која мучи њихово срце. Авион, са кога свет изгледа као покретна слика, филм, састављени од смене брзих упечатака, и новина која игра улогу филма, који се свакодневно смењују пред нашим очима, — ето вам три боља симбола савременог живота. Он се сав претворио у динамику, т. ј. ставио се у покрет. Човечанство, мучено тешким предосећањем, неће да застане и да се размисли о својој тешкој судбини. Човечанство тежи да побегне од самога себе, или боље рећи, од оне пропасти, ништавила, које већ почиње да га притеже к себи. Одрекавши се Христа, савремена култура осудила је саму себе на распадање.

Одавно је већ примећено, да сви они народи, који забрављају на Бога, не заслужују да живе на земљи и, чини нам се, да опет чујемо глас Небеског Правосуђа: „Ето ће вам се оставити ваша кућа пушта, док не речеш: благословен који иде у име Господње.“ (Матеја 23, 38—39).

Кад би се данашњи савремени свет повратио, он би требао да узвикне: „Господе! коме ћемо ићи? Ти имаш речи вечнога живоша.“ (Јован 6, 68).

Само хришћанство, које је спасло свет од пропасти за време пада античке културе, може још једном улити нов живот у духовно ништавило човечанства. Само је оно моћно да разреши све политичке, а нарочито социјалне про-

тивречности, у чије се мреже запетљало савремено друштво. Немогуће је створити „механику добра“, као што је рекао професор Карташов, коју узалуд тражи савремена социјална мудрост. Треба се сетити, да је историја видела толико пута савршени друштвени поредак на земљи: он је напредовао на земљи, која је оплођена Христовом благодаћу. Код људи је нестало склоности (жеље) за земаљском тековином и разлике између свога и туђег тек од онога доба, од кад их је огањ јеванђелске љубави спајао у један организам, у кога је било „једно срце и једна душа“ и док су они свим својим бићем тежили к небеском граду.

У овоме смислу црква је била и остаће и данас још нашим социјализмом, како је се изразио Достојевски. У њој сви народи и све човечанство сливају се у једно „васељенско“ братство, у један организам. Она има једно оживљавајуће друштвено начело, једну свеобухватајућу социјалну врлину — љубав; та љубав је способна да да више, него што то тражи хладна правичност — положити душу своју за другове своје.

Да би створила царство опште хармоније на земљи, црква нема потребе да силази са своје висине и да улази у дубину земаљских човечанских односа. Она нема потребе да дели имања међу људима. Њу често пута називају данашњицом. А данас баш на против, савремени друштвени живот, т. ј. сама њена душа, треба да се уздигне изнад земље и понова органски да уђе у религиозност (да створи и поврати дух кришћанства).

Без обзира на све светске потресе, сталним остаје онај камен — темељац, на коме је Христос Спаситељ благоизволео утврдити цео живот својих следбеника: „Иштите најпре Царства Божијега и правде његове, и ово ће вам се све дати.“ (Матеја 6, 33).

Предео с руског Д. П.

Савремени дијалог

— „Никад нисам плак'о“, — Ти причаше дедо, —
Ни слободе српске када нестајаше,
Ни у очи кад си страшној смрти глед'о —
Ни јединац мили кад ти умираше;

Па што сада сузе твоје лице квасе?
— С православног неба паде крупна звезда;
Патријарх нам умре, гениј наше расе,
Ми остасмо сами к'о птићи без гнезда,

Кад кућицу њину оркан бесни сруши.
— Јел' то умро, дедо, онај старац лепи
Што учаше увек о слози и души...
Што иђаше где су убоги и слепи?

— Он нестаде, сине, ал' дух његов врли,
У невољи нашој стално с нама биће.
— Он вољаше децу, па их редом грли,
Дајући им књиге и златне крстиће;

И мене је једном о Светоме Сави
У чело целиво и благо ми рече:
„Југословен буди и хришћанин прави —
И кроз душу твоју нека вазда тече

Историја нашег бесмртнога рода“.
— Тако, тако, чедо, — на све спреман буди,
Јер јединство наше и права слобода
Биће увек тамо где су добри људи.

РИСТА СТ. ЈАРАМАЗ,
свештеник Барички

Шта други пишу....

О конкордату између наше државе и Ватикана још се непрестано пише. Пишу и римокатолици у својој штампи, пишу и православни. Пишу и они који бране овај конкордат и они који га нападају. Пишу и свештена лица, пишу и световна. Овде доносимо без икаквог коментара, једно мишљење световњака, чланак господина Н и к е Б а р т у л о в и ћ а објављен у 45 бр. од 6 новем. т. г. часописа „Јавност“ који излази у Београду. Тај чланак под насловом: „За права католика и равноправност католичке цркве“ гласи:

Католички епископат је, на завршетку својих конференција, одржаних недавно у Загребу, објавио саопштење, у коме између осталог каже:

„Католички епископат расмотрио је на својој редовној конференцији питање Конкордата између Свете Столице и Краљевине Југославије. Католички епископат држи да му не допушта част да реагира на уличњачке нападе, који су се указали у последње време против коначне ратификације Конкордата. Католички епископат сматра да није више потребно да реагира ни на неискреност деветнаесто-годишњег уверавања о равноправности католичке цркве у Југославији.

Католички епископат знаће у сваком случају да брани права католичке цркве и шест милиона католика у овој држави, па је за репарацију свих неправда преузео потребне мере“.

Пре свега, макар да се ради о највишим црквеним великодостојницима, осећамо се понуканим да приметимо да ако има нешто што неби требало да „допусти част“ тако угледнога збора, то је свакако употреба израза као што је „уличњачки“ те да је то несумњиво редак случај у историји увек отмених прелата кат. цркве да се у једном званичном акту употреби такав — готово падамо у искушење да и ми поновимо — уличњачки израз. То у толико мање, што је акција против коначне ратификације конкордата вођена у Нар. скупштини, у највишим инстанцијама православне цркве, у врло угледним новинама и ревијама и са стране врло

угледних личности, па би се, по стилизацији епископског саопштења, морало закључити да се све те високе установе сматрају „улицом“..... истина је, да је у борби против те ратификације проговорила на местима и улица, па и на начин који није био биран, али није то било оно што је омегло ту коначну ратификацију, нити је сва кривња на улици што је до таквог начина дошло. Јер, да се пустило да компетентна јавност дође до речи, улица неби уопште дошла у положај да реагира. И према томе, израз „уличњачки“ у таквом саопштењу доказује још једанпут, да се, уместо духа и стилизације црквених отаца и увек отменог Ватикана, чак и у одлукама највиших, почео да увлачи дух и стилизација „Х. Страже“ и по злу чувених полемика каноника Шимрака.

А сада на меритум ствари, о равноправности католичке цркве у Југославији и о правима шест милиона католика, — и то врло отворено и искрено, да се ствари разбистре до краја.

И не улазећи у анализу тезе кат. епископата, да ли је кат. црква, као верска организација, прикраћена у погледу те равноправности, и колико је прикраћена, ми ћемо претпоставити да је то запостављење заиста велико и да је крајња нужда да се проведе равноправност. И питамо се: Зашто се онда није остало код тога?!... Јер кат. епископат може да мисли о нама што хоће, може чак „са индигнацијом“ да одбије нашу помоћ, али му изјављујемо најсвечаније да ће се за сваки конкордат или сличан акт, који би ишао за потпуном равноправношћу кат. цркве у Југославији, „Јавност“ најодлучније заложити; а с њоме и сви њени сарадници и пријатељи, православни као и католици. Па, ако се заиста ради само о томе да се у правима кат. црква изједначи са православном, ствар је проста. Нека кат. епископат узме устав православне цркве и нека, од речи до речи, препише из њега све што мисли да православна црква има повољније од католичке, па нека то најодлучније тражи. И као приде, нека се узме потпуно у обзир међународни положај кат. цркве за разлику од аутокефалног православља, а однос са Ватиканом нека се уреди по примеру најповољнијег конкордата, са којом било земљом. И све ће то, од речи до речи узети „Јавност“ као своју ствар

и најодлучније ће се борити против сваког покушаја, са православне или са које било стране, да се та и таква равноправност онемогући.

Међутим, равноправност је у читавој тој ствари била само демагошка парола, под чијом се маском хтело осигурати нарочит и повлашћени положај, не толико према православној цркви, колико према целини државе и према самим католицима, дакле према својој сопственој, хрватској и словеначкој верничкој пастви!.. За православну цркву је читав тај спор претстављао само питање престижа, далеко више него ли реалне штете или „опасности за православље“, о којој је смешно и говорити код нас (као што је смешно говорити и о опасности за католичанство!). А пошто је православни клер, у спору око конкордата уочио прилику да дође до утицаја у народу, разумљиво је да су поједини његови чланови ту „опасност“ надули до облика, који нису увек водили рачуна ни о општем добру ни о верском миру; што међутим не значи, да и међу православним свештеницима није било таквих који су се из општенародних разлога противили ратификацији.

Али против ратификације није устало само православно свештенство, него и сва либерална јавност, — хрватска словеначка и српска, па и сам Др. Мачек, као репрезентант хрв. нар. покрета. Јер, чим се за конкордат тврдило да он има да буде залога равноправности Хрвата у овој држави, а Др. Мачек то није прихватио, већ је напротив изјавио да никако не жели да се везује за такав конкордат, значи да је у њему видео све друго него ли залог равноправности. Ако се пак та либерална јавност није чула, већ се уместо тога чула православна црква, то се има приписати чињеници што је прав. цркву било теже спречити у изјашњавању (у толико пре, што је чак и „Х. Дневник“, морао да поручи „Словенцу“, да би имао доста тога да му каже о конкордату, када би то смео!). А и ми смо били увек мишљења да је у читавој ствари било најгоре то, што је изгедало да је то спор између православних и католика, па се тако ширила верска нетрпељивост, којој никако није било места.

Јасно је да сви ти кругови нису никако били против ратификације зато, што су противни равноправности катол. цркве са православном, или обратно, — већ зато што су

противни привилегијама било које цркве на рачун државе, као и на рачун слободе свести и савести грађана, ма којој вероисповести они припадали. Ми сами нисмо готово ни једне речи казали о питању односа кат цркве и православне у вези са конкордатом, већ смо упрли прстом искључиво на ствари које се тичу државе и слободе савести, науке, брака, одгоја, глаголице и т. д.

Зар пример Чехословачке не говори у осталом, најречитије против крајности, које су покушале да се код нас уведу?... Подаци које смо већ у неколико махова навели, показују да тамо црква нема никакве ингеренције ни на школу, ни на уџбенике, ни на гимнастичка удружења, ни на брачни живот итд, па ипак — не само што Ватикан у највећој мери изилази у сусрет чехословачкој влади (која се и према Ватикану и кат. цркви најкоректније односи!) него и чешка католичка странка седи у влади Републике и брани је најодлучније!

Па кад то видимо, и када видимо како се ради у другим земљама, онда морамо са истинским огорчењем да се запитамо, — зашто се баш код нас хтело имати више него што се игде добило, и зашто смо баш ми били изабрани да postanемо најреакционарнија земља у Европи?!... Јер, ако чехословачка католичка странка и чехословачки епископат ни најмање не страхују за морални одгој чехословачке деце и за будућност чехословачких бракова, и поред тога што црква тамо нема апсолутно никакве ингеренције ни на школу ни брачну заједницу, ни на гимнастичка удружења ни на уџбенике итд, — зашто би баш наша католичка деца, наши бракови и наша гимнастичка удружења требали да се претворе у Содому и Гомору, ако се свештенству не би дало право да се нарочитим привилегијама меша у све то?... И ако су чехословачки католици задовољни са бискупима, у чијем именовању држава има право на вето; — ако су чехословачки свештеници спокојни са тиме да пред законом буду, до последње запеге, равноправни са сваким другим грађанином, — зашто би баш код нас требао да настане смак света, ако им се не призна нарочит положај?... И какве, на концу конца, равноправност кат. цркве има везе са тиме што се изиграло ширење глаголице, — уместо да баш то ширење буде најснажнији аргуменат те рав-

ноправности, не само према унутри, него и према вани, па и према Ватикану?!

Због садашњих, специјалних прилика, због верског мира, као и због тога што је конкордат био већ парафиран па се радило о искупљењу једне дипломатске обавезе, — чак и ми бисмо, који смо стопроцентни, либералци, били пристали да се у корист цркве концидира и по нешто, чега н. пр. нема у Чехословачкој, приправни на сваки разуман компромис, само да се односи са кат. црквом већ једном уреде, па да држава и народ могу да се посвете другим питањима. Али и најлетимичнија упоредба нашег конкордата, не само са стањем у Чехословачкој, него и са стањем у ма којој, најкатоличкијој земљи, показује очито да се „недовољна стручност“ оних који су конкордат радили (као што се то г. Министар Правде најблаже изразио!) као и искрена жеља највиших државних фактора да се, макар и уз јаче уступке, ствари са кат. црквом уреде, — са стране клерикалних кругова код нас покушала искористити, не више за саму равноправност, па нити за осигурање извесног јачег утицаја, већ напросто зато, да се њихова воља наметне читавом јавном животу католика у Југославији, те да у односу на тај живот, постану држава над државом.

То је једна и пуна истина у питању конкордата! Па, кад након свега тога, кат. епископат изјављује, да ће он „знати бранити права кат. цркве и шест милиона католика у овој држави“, онда морамо у најмању руку посумњати у то његово „знање“.. Јер да је он заиста хтео да брани права католика, уместо да брани права своја и групе око „Х. Страже“ над тим католицима, данас је конкордат могао да буде свршена ствар, а са њиме зајемчена и пуна равноправност кат. цркве... И коначно, да ли је епископат и у формалном праву да говори о одбрани права католика у овој држави, када се зна да велик део тих католика преставља н. пр. Др. Мачек, а он у конкордату није никако хтео да види одбрану тих права?..

Као одговор на саопштење епископата, недавно су „Врбаске новине“, званични орган ЈРЗ за Врбаску бановину, писале, да „кат. црква никако не може да приговори влади г. Стојадиновића нелојалност, зато што је одлучила да конкордат не изнесе пред сенат“ — „Влада је, каже

тај лист, водила при том рачуна о противности скупштинске и ванпарламентарне опозиције, о огорченом отпору православне цркве и коначно о резервираности и незадовољству Хрвата, који би морали показати највећи интерес за конкордат“.

Тако и јест. И садашња и раније владе учиниле су за конкордат више него што се могло очекивати, а ствар су покварили они који су ту приправност покушали фуртимашки да искористе да, без контроле јавности, у конкордат утрпају — читав средњи век!... Зато ће протест епископата остати без учинка, не само код меродавних и код светске јавности, него и код већег дела Хрвата и Словенаца. Па, кад би они заиста мислили само на равноправност католичке цркве и на права католика, више него ли на своја сталешка права, они би, уместо необузданих протеста, приступили раду на припремању једног бољег конкордата, који би заиста водио рачуна о правима католика и равноправности кат. цркве, а кога би сватко у овој земљи најсрдачније поздравио.

Једна изјава поч. Стјепана Радића

У „Политици“ од 17-VII-1925 године изашла је следећа изјава поч. Стј. Радића, коју ради њене важности данас понављамо. Она гласи:

„Знаете ја мислим да нема потпуног народног уједињења без верског. Зато си је сваки велики народ створио своју цркву. Код православља је било лако. Ту није било онога што има католицизам и православље се лако децентрализирано, сепарирало и нацијонализирано. Али код католицизма је то тешко. Ту је Рим, папа, огромна култура и голема традиција. Ту је борба тешка, готово безизгледна. Због Рима, католицизам се све више романизирао, и зато је природна вера за романске народе. Но за друге народе није. Енглези направили су си своју вјеру. Нијемци такођер а у колико нијесу, њима мањка потпуно духовно јединство. Баш ево Нијемци: велик народ јак и силан испркос пораза — ја сам то видио вани, — свагдје они продиру, и свагдје

се већ њемачки говори, готово више него француски. Сад већ и Французи уче њемачки. А опет, немају оног душевног јединства што га имаду и. пр. Французи. Зашто? Узалуд тражите друге разлоге, увијек Вам око опет запиње о подјели на протестанте и на католике. А протестантизам и католицизам мање су опречни од католицизма и православља. Зато ми који хоћемо да изградимо или барем створимо предувјете за потпуно духовно хрватско-српско јединство, морамо створити једну своју вјеру. Наравно то није сада актуелно, проћиће ту генерације. Но наша би генерација морала испунити бар један предувјет, а то је да се Хрвати ослободе Рима. То ће бити за пар година, ако ми, Хрвати и Срби будемо сложни и ако средимо државу, па добијемо времена и могућности да добро приправимо широке хрватске слојеве, па макар и за хрватску старокаатоличку цркву“.

Улога Српске цркве у ослобођењу свога народа

— Свршетак —

Вест о Карађорђевом устанку ширила се муњевитом брзином и већ 30 јануара 1804 године записано је у једној црквеној књизи у Срему да је тога дана „између Турака и Сервијанаца војна почела“. Обнову српске државе тражиле су од Русије и друге црквене личности. Архимандрит Пивског манастира у Херцеговини упутио је већ 1803 године, дакле пре устанка, акт Министарству Иностраних Дела у Петрограду и предлагао да се „Словени на југу уједине у једну целину, и састављају и славно — српско царство, сачињавају државу“. (Карађорђе стр. 43.)

Обнову старог српског царства тражио је Петар I Владика црногорски као и епископ Новосадски Ј. Јовановић.

Колико је пак одушевљење међу Србима приликом првог устанка било, види се из многих карактеристичних изјава ондашњих људи.

Када је дипломатеки претставник руски преговарао са Карађорђем, у току I устанка, о условима Руског протекто-

рата над Србима, Карађорђе је изговорио знамените речи: „Упамтите добро, — да ја ништа друго не желим него да видим своју отаџбину ослобођену од турскога јарма; тада ћу се одрећи свега и понова вратити своме плугу“, а упитан какву милост тражи за себе лично од руског цара, Вожд је одговорио: „Само ту, да нам цар пошаље све оно што је нужно за ратовање“, т. ј. муниције, оружја итд. (— Карађорђе Стр. 48.)

Доситије Обрадовић, пак, 1804 године у одушевљењу пева:

„Востани, Србија! Мати наша мила!
И постани опет што си прије била!
Српска теби вопију искрена чада,
Која храбро војују за тебе сада!
Востани Србија!
Давно си заспала,
У мраку лежала;
Сада се пробуди
И Србље разбуди!“

Прота Матија Ненадовић, војвода и дипломата првога устанка описујући одушевљење међу Србима, каже, да је са Ђурђев-даном Српска војска достигла импозантан број од 25.000 људи.

Сам прота са узбуђењем описује сабирање Српске војске под Београдом: „Војска пева и врло весела; ал, кад прође господар Ђорђе, па уз параду сву војску: „Добро дошли, браћо!“ поздрави, кад га видоше и његове речи: „Добро дошли, браћо моја, српски соколови!“ душе, верујте, децо, да ту није војник остао који запевао није, а многи је старац радосне сузе проливао, кад је тако дочекао. И преко свег Дубоког рекао би да не само војници певају, но да је и шумар и сваки листак на дрвету људски глас узео и пропевао; и тако са певањем у Остружницу 8 маја на конак дођемо. (Карађорђе нар. дело.)

Одушевљење међу Србима преко Саве и Дунава било је 1805 године тако велико да је Аустрија,* да би спречила идеју о слободи и јачању националне мисли, забранила Доситијеве књиге — списе. Нарочито је забрањено било растурање познате слике цара Душана с грбовима свих српских покрајина.

Панчевачки свештеник Арсенијевић држи јавне молетствије за Карађорђа и успех српског оружја. У Аустрији врење. Предузимају се оштре мере нарочито противу српских свештеника. У мају 1808 године долази до побуне у источном Банату.

„Хоћемо сви једногласно да устанемо противу Немаца... Ма колико да Турци желе зла Србима,.... ипак их у томе превазилазе Немци.“

У тајним одборима за спремање устанка налазе се већином свештеници. Покрет је угушен у крви као и у Босни, Срему и у Старој Србији.

Када је после две године борбе са Турцима склопљено примирје, 1806 године 2 септембра, Халил-ага Гушанац са витешким признањем писао је Карађорђу 16 октобра: „Твоје су победе заиста необичне и дивне, и то је заиста и једини пример да је раја победила војску мојега султана и господара“.

Исте године на дан Св. Андреје 30 новембра освојен је Београд. У борбама око Београда нарочито се истакао поп Жарко из Жабара.

Са великим интересовањем, што је сасвим природно, Карађорђево борбе праћене су у Црној Гори.

На питање Црногорског владике Петра I о приликама у Србији, Карађорђе између осталог, одговорио је 29 маја 1806 године овим речима: „С непримиривом Босном данас се находимо у највећој ватри и у најнемилоствивијој кавзи. Она (по највише Сарајевци) учињена од нас представљенија мира не прима и прецјатствујет толико шчастију нашему, да је већ јавно да ми праведно намјерени наш конац пређе получити не можемо, док њу не поразимо; она ослабљава нас тако да ћемо ми с њом доста муке имати, ако је ви, не обуздате. Против ове, дакле, невјерне и душманске Босне која је од старине свагда главне и заклете непријатеље Српскога имена и вјере у њедрима својима хранила и која, нечастивога Бранковића сјеме проклето, данас о томе ради, да угаси са свијета јадом својим и да избрише сасвим име и благочестије српско, — против овога, велим, заклетога вечнога домаћега непријатеља нашега, просимо ми од вас скорију и неодложимују вооружну помоћ, на коју смо ми у самоме почетку основања нашега велику надежду имали.

Заклињујући вас светим оним вере, племена и крви свезом, по којему се једна браћа називамо и јесмо, призивљемо с пламеним срцем и с раширеним рукама вас и чрез вас сву нашу црногорску, далматинску и Ерцеговачку храбру, премилу и предрагу браћу у онај положитељни сојуз који е међу старима и праоцима нашим, док су славни били, био, — сирјеч у друштво оружја и у међусобни одбранитељни и нападатељни савез“.

Положај српскога живља у Босни, био је много тежи но онога у Србији, јер је земља била пуна турских кула и тврђава, и густо насељена наоружаним муслиманима. Па ипак Карађорђе је помишљао, као што то Филип Вишњић у дивној песми „Почетак буне против дахија“ износи, и на ослобођење Босне:

„Кад је Ђорђе Србијом завладо,
И Србију крстом прекрстио,
И својијем крилом закрилио,
Од Видина пак до воде Дрине,
Од Косова па до Биограда,
Вако Ђорђе Дрини говорио:
„Дрино водо племенита међо,
Измеђ Босне и измеђ Србије!
Наскоро ће и то време доћи,
Када ћу ја и тебека прећи,
И честиту Босну полазити“.

Када је Русија под царем Александром I 1807 године ступила у рат с Турском, оба српска главара шаљу прогласе на народ, Владика Херцеговцима, а Карађорђе Босанцима, да се дижу на оружје. Петорица Карађорђевих повереника, како је француски конзул у Травнику јавио у Париз 25 априла, била су, издајом једнога Србина Бошњака ухваћена и погубљена. Настали су страшни прогони у Босни и ту су највише страдали свештеници.

Како је тада Русија била у затегнутим односима са Француском као и Турском, то да би код Срба што више појачала веру у сама себе као и изазвала амбицију и уверење о њиховом значају и вредности, у прогласу упућеном Србима 11 јануара 1807 године каже: „Кад се здружимо и ми и ви, шта све можемо постићи“,

Карађорђе је тада добио од Александра I сабљу у знак признања његовог јунаштва.

Те године 5 априла беше се сакупило много Срба под барјацима код манастира Раванице (Врдника) и исти предвођени Тодором Аврамовићем из Заска званим „Тицаном“ дигоше буну против Аустрије. Буна је, по свему судећи, била изазвана Карађорђевићевим устанком и са знањем поп Луке Лазаревића, коме су се Сремски усташа обратили за помоћ. Буну је у крви угушио барон генерал Давидовић — Србин. Због те буне се у Пешти јавно оптуживао и митрополит Стеван Стратимировић, и говорило се да је он у тајном споразуму са бунтовницима у Срему.

Када је Стратимировић 1807 године дошао у Беч, цар Фрања гдедао је на њега са неповерењем и ставио га под тајни полицијски надзор.

Успеси Карађорђевић изазвали су и у Хрватској велико комешање. Командант подмаршал Хилер јавио је 1807 год. из Загреба надвојводи Лудвигу да православно свештенство са великим одушевљењем шири по читавој Хрватској војној крајини гласове о славним победама Карађорђевићевим над Турцима а народ „не само да са занимањем прати ове вести, него — јер му је дотешчана (Аустриска) војна служба у доба непрекидних ратова са Французима — са завишћу посматра сјајне прилике до којих се довинусе Срби“.

Колико је била јака вера код многих Срба у опште ослобођење од туђинског јарма, види се поред осталог и из тога што је концем 1807 године, пред Карађорђевићем и Сојетом у Београду Станоје Главаш тражио 10.000 момака — „Да дођу у помоћ својој потлаченој и заробљеној браћи, сродницима и једноверцима. Он познаје све путеве до Будима, а његова чета, чим пређе Саву и Дунав, за час ће нарасти на 100.000 момака јер ће је појачати тамошњи Срби. Са том војском он ће још пре него ли дође Немачка војска, освојити „без и једнога хитца“ све тврђаве и у њима опскрбити се оружјем, муницијом и топовима. А освојење ових крајева донеће Српском народу не само много злата и сребра него и големо мноштво жита и хране, да узмогне појачаном силом да ратује са Турчином и да га, борећи се заједно са Русијом, истера из Европе“.

На то је Карађорђе устао и добадио Главашу да је „будала“ и хајдучки харамбаша и додао: „Ако се наша браћа, сродници и истоверци у Банату, Срему и Бачкој осећају подјармљени нека пређу у своју отаџбину Србију и нека

заједно са нама истерају Турке из Босне и Бугарске, јер док се то не збуди, било би веома неразборито помишљати на обнову старе Српске државе, а, поред тога, још за леђима стећи уз Турчина новог непријатеља“. (Карађорђе народно дело стр. 55).

У своје великом раду Карађорђе је наилазио на највећу потпору и разумевање код православног свештенства и знајући да су грчке владике често били непријатељски шпијуни хтео је исте да замени Србима. На скупштини 1809 године било је одлучено да митрополита Грка Леонтија замени Србин Мелентије Стефановић архимандрит манастира Раче.

Пропаст првог устанка као и друге велике неприлике с којима је Карађорђе имао да се бори спречили су остварење те замисли.

Карађорђе је често наилазио на неразумеваче и отпор код оних који су били најпозванији да му помогну а то је био на првом месту „Правитељствујући Совјет Српски“ према коме је био принуђен да употреби драстичне мере. Тако када је Совјет у Смедереву покушао био да ојача своју власт Карађорђе је са својим момцима опколио кућу у којој је Совјет заседао, наперио пушке кроз прозоре и позвао совјетнике да изађу напоље: „Ласно је у врућој соби уређивати и заповедати, него да вас видим сјутра у пољу кад Турци ударе“.

После несретне 1813 године кад је српски народ остао безглављен црква преузима вођство. Прота Матија Ненадовић одређен је био 1814 године да руском цару саопшти жеље српскога народа. У томе циљу он је августа месеца стигао у Беч, где се тада одржавао Бечки конгрес.

Ма да су претставници цркве по кад кад наилазили на неразумеваче управљача земљом, ипак су пожртвовано до краја вршили своју дужност а по неки су и живот свој изгубили у своје раду, као на пример: епископ шабачки, Мелентије Никшић који је по налогу кнеза Милоша убијен 1816 године и на чије је место постављен опет био Грк Герасим. Да би што више ограничио власт владика, Милош је 1823 године пренео на кнежеву канцеларију решавање чак и брачних предмета.

Од првог момента борбе са Турцима, Милош је био потпомогнут од цркве. У току времена он је израдио неза-

висност цркве, дао земљи школе и штампарије, издао законе, организовао општине, подизао путеве, развио трговину и учинио да Србија постане пијемонт за еманципацију Балкана.

Кад је 1830 године хатишерифом добивено право да земља може имати наследнога кнеза и пошто је иста постала аутономном кнежевинам, митрополитом Србије постао је Мелентије Павловић који је раније присебношћу и јунаштвом својим учинио да Срби победе на Љубићу 1815 године.

Србија је под Милошем нагло напредовала и у свима се правцима развијала. 1835 године Србија је добила свој први устав. Вук Караџић био је са другима одређен да га изради на бази Наполеоновог кодекса. Када је исти устав прочитан кнезу он изјави: „Савршено, додајте само на крају речи: „или како кнез жели“.

Исте године „Новине Српске“ доносе да је Милош опет једини господар.

Доцније по коначном ослобођењу земље и црква добија независност од цариградске патријаршије 1879 године. У Јужној Србији и Македонији, пак, од друге половине XIX века долазе за митрополите и епископе Срби и са успехом сузбијају фанаризам и штите наш тамошњи живаљ од троструке опасности; Турака, Грка и Бугара. Главари цркве тамо су били: Фирмилијан, Нићифор, Дионисије и Вићентије који је од Бугара убијен и спаљен 1915 године. Рад ових претставника цркве на чувању националне свести нарочито је помогла Призренска Богословија задужбина Симе Игуманова. Они су често под најтежим околностима, скопчаним са опасностима по њихов живот, успевали да у својим епархијама спроведу духовну организацију.

У Босни и Херцеговини до уједињења са Србијом 1918 године многи српски свештеници и други родољуби који су тежили ослобођењу од Аустрије и радили на уједињењу са Србима, били су често осуђивани, мучени и убијани. Њима се уписивало у грех, поред осталог, и ширење песме једног српског родољуба:

„Дрино лепа, зашто тако журиш.

Дал' од кога бегаш, или кога јуриш?

Нити гоним кога, нити когод мене,

Бежим да не гледам сестре растављене

Красну и поносну Србију и Босну,
Хум и Црну Гору, зато бежим мору.....“

На овај начин кроз целу нашу историју Српска православна црква у свима приликама и у свима покрајинама а под најтежим околностима доказала је њену безусловну приврженост идеалима свога оснивача Св. Саве.

Стотине цркава и манастира сведоче о великој религиозној активности Срба, која је била једновремено и социјална и интелектуална активност. Црква је, као једина национална институција под Турцима, успела да код Срба сачува национално осећање за време столетнога робовања и да сјајно испуни своју мисију. Прилике под којима се живело под Турцима биле су често тако очајне да су и код странаца који би са њима били упознати, изазивале запрепашћење и сузе у очима.

Тако, Ladu Maru Montagne, пишући 1717 године са њеног пута за Цариград, каже: „Прошли смо опустошену Србију, готово сасвим напуштену, мада је земља од природе плодна а становништво вредно; али је зулум угњетача над сељацима тако велики да су исти принуђени да напусте своје домове и занемаре алате пошто су и једни и други плен јаничара кад год им се прохте. Ми смо имали пратњу од 500 јаничара. Ја сам готово сваки дан у сузама, гледајући њихова недела и безочности у сиротим селима кроз која смо пролазили... Када би паше путовале било је још горе Ови угњетачи не беху задовољни што су могли узети од сељака све што су хтели. За јело захтевали су и „Зубну оштету“ — таксу за употребу зуба који су учинили част сељацима једући њихову храну.

Па и после мора проливане крви у борбама за ослобођење кнежевина Србија морала се обраћати на све стране и тражити помоћ ради задобијања потпуне независности.

Тако је на пример Књегиња Јулија, жена кнеза Михајла ишла у Лондон да би задобила наклоност гордог Албијона у последњој борби за потпуну независност од Порте — Турске.

Њу је у свечаној сали дочекао лорд Палмерстон. Када је Књегиња Јулија, улазећи у салу случајно хаљином закачила за врата, Лорд је, знајући већ због чега она долази и циљајући на Порту казао: „Princesse, la Porte est sur votre chemin pour Vous empêcher d'avancer“. (Serbia Waring 125)

Пишући о Србији доктор Дилон је рекао: „Као Феникс из пепела тако се диже Србија из небића у биће и поста одједном пијемонт Јужног Словенства и главни фактор међународне ситуације“.

„Срби, кроз многа столећа сироти браниоци европске цивилизације, ови хероји у ритамима и опанцима, заслужили су дивљење целог света“. Тако је говорио чувени француски писац Maurice Barres.

„Срби су сјајно испунили своју дужност. Они су се читаво столеће борили за слободу и независност...“ Тако је говорио М. Nerve, вођ француских пацифиста.

Да се дође до ових констатација врлина нашег народа, које су му омогућиле да часно испуни тешки задатак браниоца европског хришћанства у овом делу Европе и сачува своју националну индивидуалност и веру, — заслуга је Св. Савске Српске православне цркве.

За такав свој рад Српска [православна црква, која је сјајно одиграла своју историјску улогу у борби за ослобођење свога народа, добила је, после васпостављења Српске Патријаршије, 17 јуна 1920 године, а приликом устоличења Блажено-почившег Патријарха Димитрија 1924 г., признање у речима Блажено-почившег Краља Александра I који је, захваливши се Богу на великој милости и помоћи на добијању слободе, рекао на Великој Госпођу у Пећи: „Ми са признањем ценимо велике заслуге старе Српске цркве и њених првосвештеника и свештенства из свете лозе Немањића и крви нашег народа за нашу стару славу и величину“.

„Драгоцена су и поштовања достојна и она дела наше православне цркве, којима је чувана народна свест и народно име за време дугога и тешкога робовања.

Свесни свега тога, ми сви, који смо овде, свесни смо рада и савремене наше православне цркве, која је поднела тешке жртве и потпомогла снагу народа, да дође до свога ослобођења и ујддињења.

Доспевши томе великоме циљу, Ми смо са особитом радошћу и захвалношћу Богу прихватили и предлог о ујддињењу целе православне цркве у Краљевини. И следећи стопама наших славних предака прогласили смо са Нашом Владом и народним претставницима васпостављање Српске Патријаршије. Потврдили смо по том и избор Ваше Свето-

сти за Патријарха Српског, првог после 1766 године, и тиме смо хтели да, одликујући Вашу Светост одамо достојну захвалност целој Српској Православној Цркви и њеним служиоцима за њихове заслуге.“

АЛЕКСАНДАР ИЛИЋ,
свештеник ђупријски

Л и т е р а т у р а :

1. Карађорђе (Издање Народног Дела)
2. Историја Хришћанске Цркве, Јосиф Стојановић 1928
3. Историја улога Срп. Цркве, Мих. И. Поповић, прот.
4. Историја Хришћанске Цркве, Др. Радослав М. Грујић
5. Српска Православна Црква у прошлости и садашњости, Н. Св. Патр. Варнава.
6. Serbia, L. F. Varing — London.
7. The Soul of Serbia — Nicholas Velimirović

Говорено на братском састанку свештенства срезова: Раваничког, Параћинског и Деспотовачког у Ђуприји на дан 26 јуна (9 јула) 1937 године.

Појачана делатност безбожника у Совјетској Русији

Совјетска влада, изгледа, решила је да напусти своју политичку толеранцију према религији, која је била наглашена у Стаљиновој „конституцији“, и да се врати безобзирној отвореној борби против религије и цркве. Немачки протестантски лист „Кирхендинст“ саопштава да је 15 августа т. г. срушена помоћу динамита православна катедрала у великој сибирској вароши Чити, под изговором да би црквени торањ могао олакшати маневрирање јапанским војним авионима у случају рата и напада јапанаца на Читу. У великој вароши Орел (између Москве и Харкова) ухапшени су скоро: месни владика Инокентије, 12 свештеника, 2 калуђера и 15 чланова парохијанског одбора „за религиозну контр-револуцију“. „Маршал“ Ворошилов издао је наредбу о појачању антирелигиозне пропаганде у војсци, а централа савеза борбених безбожника наредила је да у времену између 15 новембра и 9 јануара сви месни савези безбожника приреде поново „безбожни Божић“. Приликом овог „Божића“ савези безбожника делиће деци „безбожне лутке“, карикатуре на Бога, светитеље, свештенике и т. д.

Н. А. БЕРЋАЈЕВ

Генерална линија Совјетске филозофије и борбени атеизам

II.

Колектив младих цовених филозофа изграђује генералну линију марксистичко-лењинистичке филозофије. Генерална линија је прави, оригинални дијалектички материјализам, наиме дијалектички а не неки други материјализам. Он се утврђује у борби са две врсте скретања: механистичким материјализмом (Бухарин и природњаци, Тимирјазев и други) и дијалектичким идеализмом (Деборин и његови ученици, Карјев и др.). Претставници генералне линије користе се Стаљиновим упутствима о борби на филозофском фронту. Наиме Стаљин је одредио да је Деборинова филозофија мењшевички идеализам, Генерална линија мора да погоди и схвати филозофију колектива, она мора бити потпуно слободна од свих индивидуалних мишљења и скретања, у њој мисли сама комунистичка странка, сам пролетаријат који је дошао до свести. За главну опасност ипак се сматра механистички материјализам, који је везан с десничарским скретањем у комунистичкој партији и са идеологијом кулака. Овај тип материјализма, наглашава се, туђ је марксизму и жигеше се као вулгаран. Он је сметња за антирелигиозну пропаганду, пошто не може да задовољи оне који се удаљују од религије. Механицизам се оптужује за лажно гледиште на материју, за уништавање материје, за лишавање унутрашњег живота и кретања материје. Механицизам гледа извор кретања у спољним импулсима и склон је да све објашњава утицајем спољашње средине. Материјализам такве врсте није актуелан. У социологији он признаје детерминирајући значај „производним снагама“, тј. економију одвојену од живих људи и умањује активност „производних односа“ тј. класа и њихове борбе. Механицизам у примени на соци-

јалне процесе води „самозбивању“, како се то каже совјетском терминологијом. Самозбивање значи да се све збива само по себи, услед објективног економског процеса без активне борбе класа. У доследном детерминистичком тумачењу марксизма, у теорији самозбивања немогућна је и ружна је диктатура пролетаријата, диктатура комунистичке странке. А совјетска актуалистичка философија пре свега хоће да оправда ову диктатуру, њену могућност у пољопривредној земљи, са заосталим капитализмом, с малобројним пролетаријатом и с огромним бројем сељака. Зато питање шта има већи одређујући значај: „производне снаге“ или „производни односи“, механика објективног производно економског процеса или дијалектика активне борбе класа, која незна за границе своје револуционарне воље, добија централни филозофски значај. То се преобраћа у питање о механички-пасивном или дијалектички-активном схватању материје, тј. праизвора бића. Питање се примењује на анти-религиозну пропаганду: да ли ће ишчезнути религиозна веровања путем самозбивања или као резултат активне борбе против религије. Зато је генерална линија совјетске философије непријатељска према рефлексологији и оштро напада на Павлова и Бехтерева. Рефлексологија је пасивно учење и неподесна за актуализам. Она је склона све да објашњава пасивним рефлексом на спољашњу средину. Рефлексологија одриче разлику између човека и животиње и самостални квалитет душе. Врло су куриозна та окривљавања рефлексологије из уста марксиста — лењиниста, који себе и даље сматрају за материјалисте. Смисао буне против механизма, против рефлексологије, против теорије средине и самозбивања може да се схвати на следећем примеру. Наступила је обустава рада рудара у Енглеској. Рефлексологија објашњава постанак обуставе рада рефлексом радника на утицај владе. Неуспех обуставе рада она објашњава природним законима, стањем социјалне средине. Марксисти — лењинисти на то узвикују: ви мислите да обустава рада није успела због природних закона, а ми мислимо да обустава рада није успела због издајства и подлости енглеских социјалиста. Дакле, чисто моралистичко тумачење. Овај пример је врло карактеристичан. Генерална линија совјетске философије не наслања се на природне законе, на објективни ток

ствари, већ је склона да све објашњава активношћу људи, друштвених класа, борбом револуционарном или контрареволуционарном. Не постоје потпуно непроменљиви природни закони и они могу бити савладани и замењени борбом, људском друштвеном активношћу. Отуда одлучно непријатељство према сваком натурализму у социологији. Натурализам увек означава узаконење пасивности, одрицање људске активности, класа, социјалних група, странака. Механицизам и натурализам не могу оправдати човекову активност, разуме се активност социјалног човека, који једино и постоји за марксисте — лењинисте. Зато објективно научна страна марксизма, коју воле да истичу буржоаски научници, а коју је у своје време истицао и П. Б. Етруве, потиснута је класном мистиком, мистиком активности која незна за неке објективне границе. Човек, социјални човек није просто продужење и развиће животињског света, како тврде механисти и натуралисти, већ нешто више. Дарвинизам у биологији је обавеза, али дарвинизам у социологији одлучно се осуђује. Ово осуђивање доста нас потсећа на Н. Михајловског.

Механисти не схватају квалитет. То се стално подвлачи. Само дијалектика схвата квалитет. Дијалектички материјализам никако не идентификује, слично механистичком материјализму, психичко и физичко. Ево правила материјалиста дијалектичара: „Психичке појаве су унутрашња страна физиолошких процеса. Јединство психичког и физичког не значи њихову истоветност“. Али то није материјализам, већ психо-физички паралелизам. Ту наилазимо на обичну слабост материјализма; он није у стању себе да дефинише и у покушајима дефинисања обично се склиза на оно што већ није материјализам. И у суштини нико незна шта је то материјализам, најмање то знају сами материјалисти. Материјалисти — лењинисти буне се против вулгарног материјализма Бихнера и Малешота по којима мозак лучи мисао, као што јетра лучи жуч. Материјализам такве врсте био је резултат напора популарних природних наука, које су одрицале филозофију и њено самостално значење. Али наши марксисти — лењинисти хоће да буду филозофи и да бране права филозофије против механиста и против апсолутног примата природних наука. У чему пак они виде слабост и

амбис механиста? Механисти одричу дијалектику, они не гледају дијалектички на материју, зато је њихова материја мртва и пасивна, јер не знају за главну тајну материје — спонтано кретање. Дијалектика је филозофија, а није природна наука. И филозофија има своју дефиницију материје, која се разликује од дефиниције у физици. Механицизам одриче спонтано кретање у материјалној природи, сматра материјалну природу за вечиту и непроменљиву. То је гледиште француских материјалиста XVIII века. Механицизам не види унутрашње противречности у материји и спонтано кретање које отуда потиче. Зато механицизам није дијалектичан. У ствари Бухарин нема појма о дијалектици. Он признаје антагонизам без дијалектике. Али се механистички, недјалектички не могу решити унутрашње противречности. Дијалектика и мора бити истинска филозофија борбе, активизма. Механистички материјализам је наслеђе буржоаске просвећености, он долази пре Хегелово — марксове дијалектике. Зато критика од стране механистичког материјализма пролази поред генералне линије совјетске филозофије и не погађа у циљ. Механицизам у социологији је натурализам, биологизам и он се одлучно осуђује. По механистичкој социологији (на пр. у Бухарина) све је одређено или хармонијом са околном средином или са поремећајем ове хармоније. Све то води омрзнутој теорији саморазвића. Немогуће је механистички замислити постанак новог друштва. Оно је могуће само кроз активну борбу класа. Револуција се гради а не постаје, у њој делује не само објективна природна нужност, већ и човечја слобода, која је борба и активност. То је филозофија социјалног титанизма. Она се не може никако да увуче у оквире натуралистичког детерминизма. Тако исто нападају свођење сложеног на просто, а за то се окривљује буржоаска наука. Опасност скретања механистичког материјализма није ништа друго већ замењивање дијалектике механиком. Главна наука за механисте је механика а не дијалектика и они све свде на механику. То значи одрицање спонтаног кретања, тј. активности и борбе. По механицизму класе су пасивне према производним снагама, тј. према објективизму, законском економском процесу. Бухарин је очевидно бранио сеоске кулаке, зато што се клања пред објективним економским

процесом и не верује у спонтано кретање. Зато и Троцки не верује у могућност комунизма у једној земљи где је већина сељак и сматра сељачку класу за непријатељску према револуцији комунизма. Све је јако повезано, сасвим целосно.

Тако исто одлучно се одбацује и махизам. Али борба с махизмом није сад нарочито важан задатак, пошто међу комунистима више нема присталица Маха или Авенаријуса. У своје време Богданов и Луначарски, који су припадали бољшевичкој фракцији, покушавали су да споје марксизам са филозофијом Маха и Авенаријуса. Богданов је изградио чак читав филозофски систем емпириомонизма и покушао је да заснује универзалну организациону науку тектелогiju. Лењин је осетио опасност од такве јереси и у својој књизи „Материјализам и емпириокритицизам“, јединој својој књизи филозофског карактера, филозофски злехудој али полемички јакој, оштро је напао на Богданова и Луначарског и казао је да је филозофија Маха и Авенаријуса реакционарно-буржоаска и да не може бити у складу са марксизмом. Богданов је продужио да буде упоран у својој филозофској јереси, писао је многе књиге, развијао свој систем и за време револуције племенито се одвојио од бољшевизма. Он је умро и његове идеје немају утицај на комунистичку средину. Луначарски није имао куражи да брани Авенаријуса, не пише ништа о филозофским питањима и нема никакав ауторитет међу комунистичком омладином која се бави филозофирањем. На њега оштро нападају. Махизам (ту спада и Авенаријус) је осуђен већ зато, што тај правац није материјализам, а материјализам је и даље остао свети симбол. Ви морате бити материјалиста, па иако по садржају своје филозофије и нисте материјалиста. Али махизам је сензуалистички идеализам, он налази биће у осећајима и у комплексу осећаја. Свет осећаја надмашује разлике физичког и психичког. По Богданову све се преобраћа у организацију искуства. Сав космички и социјални процес није ништа друго, већ организација искуства разних степена. Генерална линија совјетске филозофије мора бити против махизма и богдановштине. Филозофија те врсте је савршено туђа дијалектици, она нема везе са Хегелом и блиска је позитивизму. Марксисти — лењинисти имају одвратност према

позитивизму сваке врсте и тврде да је он плод буржоазије. Само је дијалектика филозофија борбе и активности. Организација искуства коју је извршио Богданов, у суштини није филозофија борбе која је плод противречности. Богданов је натуралиста у своме схватању друштвеног процеса. Маху и Авенаријусу савршено је туђ динамизам совјетске филозофије, који је зачет у Хегеловој филозофији. Интересантно је, да се и Богданов и махисти у исто време беде за скретање ка идеализму и скретање ка механицизму. Механицизам је резултат натуралистичког мишљења о социјалним појавама. Марксисте — лењинисте никада не кажу да је живот осећај и комплекс осећаја, да је биће организација искуства или доживљавања. Они кажу да је живот борба, вршење актова који савлађују свет, активно изграђивање. Али борба и активност претпостављају објективну реалност материјалног света у коме се реализује борба и врше актови. Совјетска филозофија је филозофија акта и материјалне реалности, а не преживљавања и искуства. Текући свет осећаја и доживљаја, који се организују у космичком процесу, није подесан за атмосферу борбе. Богданов је мислио да прво треба организовати пролетерску свест и пролетерску културу, па онда изводити комунистичку револуцију, зато он и није прихватио комунистичку револуцију. Он је давао нарочито значење пролетерској култури. То се одлучно осуђује и мора да се осуђује, јер противречи ономе, што сам ја назвао социјалним титанизмом.

За много озбиљнију јерес, него што је механизам, сматра се скретање дијалектике у страну Хегеловог идеализма. То је урадио Деборин, уредник часописа „Под заставом марксизма“, који је за читав низ година имао улогу филозофског руководиоца. Он је створио читаву школу младих совјетских филозофа — дијалектичара (Карјев и др.) Ту тако исто постоји опасност за генералну линију, и ако је она мања од опасности механицизма. Дијалектика је добра и нужна и филозофија генералне линије мора бити дијалектичка филозофија (против механицизма и махиста). Но дијалектика не сме да скреће на идеализам, не сме престати да буде материјалистичка. Хегела треба поштовати, из Хегела је изашао Маркс, њега је поштовао и сам Лењин, из њега треба узети дијалектику, али не дај Боже да неко

скрене на Хегелов идеализм и да подвргне ревизији материјализам. Разуме се, Деборин се стално називао материјалистом, иначе не би могао да постоји. Али код њега и код његових младих следбеника осетили су скретање ка идеализму, који следује из његовог одушевљења за Хегеловом дијалектиком. Он је врло далеко зашао у својој борби са механистичким материјализмом. Са деборинским правцем дешило се то исто, што се дешава са сваком јереси: део истине (дијалектика против механицизма) био је и сувише преувеличан, добило се скретање и савијање, хармонија ортодоксног система је била нарушена. Деборинцима се признаје заслуга у борби против механиста, али они су зашли и сувише далеко и против њих се тако исто треба борити. Деборин, Карјев и др. обеђени су за одвајање филозофије од политике, од борбе класа, њихова дијалектика је постала апстрактна, без везе са социјалистичким изграђивањем. Показало се да деборинци не воде антирелигиозну пролаганду да су равнодушни према овом великом задатку. Њихова дијалектика је врло академска, недовољно револуционарна. Главна кривица је не прављење разлике између Хегелове и Марксове дијалектике, идеалистичке и материјалистичке револуционарне дијалектике. Зато је дијалектика Деборина и др. формалистичка, апстрактна дијалектика. У њих се не види дијалектика материјалних процеса, социјалне борбе, они се интересују логиком. Осим тога Деборин је имао несрећни случај што је одрицао да је Лењин био велики и оригинални филозоф, он је преувеличавао значење Плеханова за марксистичку филозофију. Према мисли генералне линије, Лењин је нова фаза марксизма и дијалектичког материјализма, фаза која одговара епоси империјализма и пролетерских револуција. У овој фази коначно мора бити разбијен метафизички материјализам, као и идеализам. Деборин то није схватио, он је остао у фази Плеханова. У суштини деборинска група манифестује, да је свако понирање у Хегелову дијалектику, сваки покушај самосталне мисли убиствен за материјализам, који претставља најнаивнији и најелементарнији облик филозофирања. Млади људи, који су почели филозофски да размишљају, природно је да су дошли на ревизију материјализма, иако су за све време сачували ову свету реч. Њих су на време задржали директи-

вама одозго и дали су им времена да се промисле. Деборин је оглашен за мењшевичког идеалисту и одстрањен с позожаја филозофског руководиоца. Филозофска дијалектика овога типа, као и механицизам, као и махизам, оглашена је да не одговора социјалном титанизму, натчовечјем активизму, она није филозофија борбе, јако је мирна, напослетку у њој свет добија превласт над бићем, а логика над материјалним процесима. Дијалектички материјализам је ружно спајање онога што се не може спојити и зато неизбежно ишчезава или дијалектика или материјализам. Но генерална линија у совјетској филозофији утврђује се између јереси механицизма (исчезавање дијалектике) и идеалистичке дијалектике (исчезавање материјализма). То и јесте класични револуционарни дијалектички материјализам, који је Лењин даље развио. Лењин је признавао идеализму део истине. Овај део истине и јест дијалектика. Ортодоксна совјетска филозофија мора бити мудра да сједињује оно што се не може ујединити. Због тога она мора потпуно да измени своје гледиште на материју.

III

Марксистичко — лењинистичка филозофија признаје да постоје само два главна филозофска правца: идеализам и материјализам. Ова два филозофска правца разликују се према одговору на главно питање о односу бића и свести. Идеализам признаје примат свести над бићем, материјализам пак примат бића над свешћу. Ако ви признајете да биће одређује свест, а не свест биће, онда сте већ самим тим материјалиста. Ту се одмах испољава сва извештаченост и површност ове класификације и она се никако не може оправдати са гледишта историје филозофске мисли. Свети Т. Аквинат мора се означити као материјалиста, јер он је признавао примат бића и никада није се слагао с тим, да свест одређује биће. Ја бих се зачудио кад би моју филозофију одредио као материјалистичку, али ја сам одлучан у мишљењу да биће одређује свест, а не обратно. Класификација никако не предвиђа да неко може бити неидеалиста и нематеријалиста или полуидеалиста и полуматеријалиста. Хришћанска филозофија никако није идеалистичка и није материјалистичка, већ реалистичка филозофија. На пример у идеализам или у материјализам не може да се унесе са-

времена екзистенцијална филозофија Хејдегера или Јасперса. Марксисте увек употребљавају реч материјализам место речи реализам, јер он и сматрају за аксиом да никаквог бића осим материјалног и нема. Они наивно прихватају материјални свет као једино објективно биће. Кад говоре да биће одређује свест, то они говоре да материја и материјални процес одређују свест, свест је само епифеномен, плод и отсев материјалног света. Разуме се, да је реализам генералне линије совјетске филозофије потпун наивни реализам, он није прошао кроз критику свести, он је догматичка претпоставка. Ничега нема наивнијег и некритичнијег него што је марксистичко-лењинистичка теорија сазнања. Лењин је признавао да постоји двојаки критериј истине: онај што одговара стварности и онај што одговара класној свести пролетаријата. Наивност и некритичност овога става, који је најважнији за сву филозофију просто изненађује. Лењин је казао што одговара стварности. Шта то значи? Марксисте-Лењинисти не покушавају чак ни да поставе питање (око кога се борила филозофска мисао још од старих времена) како је могућ трансцензус, скок од мишљења, од свести на објективну стварност, не рационализира ли наше сазнање ирационалну стварност? Никада се не претпоставља да стварност, објективна реалност може бити духовна, да биће које одређује свест може бити дух. Али најглавније је да овај двојаки критериј истине претпоставља нарочиту предстабилизовану хармонију објективне и субјективне стране. Адекватно са стварношћу тако исто је увек адекватно с класном свешћу пролетаријата. Само класна филозофија и наука пролетаријата одговарају стварности, слободне су од илузија и обмана свести. Двојаки објективно — субјективни критериј истине и знања никако није производ знања и није чисто сазнавачки постулат, он је предмет вере, месијанске вере у пролетаријат. Може само да се верује у то да мишљење пролетаријата и сазнање пролетаријата одговара стварности али се ово не може сазнати. Пре свега пролетаријат који мисли и сазнаје, никако није емпириски, фактички пролетаријат, већ идеални пролетаријат, носилац пролетерске идеје, која се први пут Марксу открила. Али тада пролетерска свест може бити истинита само као трансцендентална али не и као емпириска свест и критериј истине постаје идеалистички.

— Наставиће се —

Предео с руског
Ј. РАДОСАВЉЕВИЋ

Настава ван школе

Ова настава може бити извођена скоро свуда, у згодној прилици, од добронамерних људи.

И ми ћемо данас почети са веронауком. Не зато што би смо ми тако хтели, или зато што смо то узели за циљ, већ почињемо стим што нам се за то дала случајна прилика.

О једном ручку, ових дана, код једног старог србијанског учитеља, у браничевској епархији, поред осталог, поведе се реч и о религији.

На овом ручку, поред породице старог учитеља, биле су и две младе интелектуалке, од којих једна матуранткиња а друга судијски приправник.

Обе ове девојке из добрих су, чак врло добрих и одличних породица.

Обе су са доста фосфора у глави и обе су на свом послу може се рећи пример за углед. Али ни једна ни друга нису у школи довољно обрађене у погледу религије.

И једна и друга кажу да: верују само у оно што виде или што се може видети, да љубав треба да буде слободна, да душа не постоји, да је Христос један вештији Јеврејин и т. д.

Обе истичу да по нашим школама овде онде, често пута има врло невештих наставника за религијску наставу. Отуда јединице, отуда двојке, отуда мржња према овом предмету, који би могао бити најомиљенији међу свим предметима и т. д. и т. д.

Стари учитељ није могао, а да на неке погледе ових двеју девојака не реагира, желећи да их исправи и донекле упути да на ово врло важно питање гледају друкчије а не овако, и да допуни празнине код њих, које су толике у овом правцу да зјапе као гротло угашеног вулкана.

И онда ће им рећи отприлике ово и овако:

Драга децо, молим вас да чујете бар у неколико моје знање и моје дугогодишње искуство по предмету вере у нашем народу и нашим школама.

Пре свега истичем вам, да је час веронауке за време мог школовања био час радости па ако хоћете донекле и

час одмора. У мојој генерацији није их било, који би имали мању оцену од тројке, а највише их је било са четворкама и петицама. И данас се с поштовањем и љубављу сећам свога наставника веронауке, који се никад ни на кога од нас није наљутио ни ми на њега, и који је увек био и пред нама и ван нас веома достојанствен (Ник. Божић прота београдски).

Кажете да верујете само у оно што видите. Држим, да сте ту на сасвим погрешном путу. Видим из тога да нисте задржале ни усавршиле око што су вам мајке са својих недара предале, већ сте примиле варљиво учење неких школованих надрикњига.

Верујете ли у мисао и у свест, у електрику. Постоје ли: мисао, свест, електрика?

Да богме да постоје — одговорише оне.

А видите ли их?

Е па, знате — не видимо их.

Ето како брзо драга моја млада децо саме себе *деманшујете*. Ућуташе се.

Ако немате ништа против, допустите ми, да вам поводом овог нашег разговора наведем који пример.

Бићемо вам захвалне — рекоше оне. Продужим:

Ви не видите електрику, и знате њену моћ. Она нема ниједно агрегатно стање. Није ни чврста, ни течна, ни ваздушаста, не види се, а убија. То прави научници називају имподерабилна сила, или божанске ствари, то, као и све друго што не могу да објасне. Хајдмо даље:

Једне године, пред балкански рат, један наш најученији теолог водио је разговор са нашим великошколцима о религији па ће им, поред осталог рећи отприлике овако:

Ви нам, млада господо, добацујете, да ми црноризци, ми у овом прастаром оделу верујемо у мрак, и да смо мрачњаци, а ја узимам слободу да вам кажем, да ви верујете у мрак, а не ми.

Ево како. Ми и ви смо као два културна мрва.

Ви сте онај културни мрав, који, рецимо испитује руку. Опицао је прсти на руци, шаку, подланицу, судланицу, надланицу; опипао, прегледао и испитао лакат и његове две кости па прешао на мишићну кост и дошао до рамена, а даље не иде и вели да друго ништа не постоји у вези са

руком. Ту стане и даље ни маћи. А ми пак, које ви називате мрачњцима — ми смо други културни мрав, који испитује све ово исто на руци као и ви, али не стаје код рамена и не задовољава се само тим, него иде још даље, тражи центар, тражи нешто веће што даје покрет, што даје живот руци, тражи управо оно без чега је сама рука ствар, део тела без вредности.

Ето дакле у томе је разлика између нас и вас. И према овоме пре би се могло узети да сте ви у заблуди а не ми, који се незадовољавамо само оним што варљивим оком видимо, него идемо даље и дубље. Идемо дакле, не само да нађемо изворни центар руке него нешто много више да сазнамо за изворни центар васионе из кога потиче свеколики живот у њој.

И тражећи тај центар, и верујући у њега као што верујемо у клицу здраве семенке, која најпре умре па тек оживи — ми долазимо до закључка:

Да је васиона, у којој ми тражимо центар акције толико велика и огромна слика, да још никако не може да стане у уски рам науке, којом данас располажемо. Даље:

Некад је један силан цар био поставио питање ученицима свога времена да му даду могућности да види Бога па никако нису то умели. Најзад, мучећи се око тога они наиђу на једног пастира, који је век провео на планини. Овај пастир рекао је ученицима да пусте њега пред цара те да он одговори на то питање. И изиђе пред цара.

Дај ми могућности да видим Бога — рече цар.

Изиђи Господару пред двор на ону узвишицу, изиђи на слободном зраку Божјем, па ћути онда дати одговор на постављено питање. Цар изиђе.

Погледај господару у сунце. Цар погледа па се брзо тргне и заклони очи руком.

Не могу. Зар оћеш да ослепим. На то ће пастир: па кад ти господару не можеш да видиш ту једну творевину божју, тог једног слугу Његовог — како ћеш видети Бога кад је он бесконачан.

Цар се замисли па одговори: Добро, задовољан сам.

Још један пример.

Наш највећи државник — Никола Пашић кад је студирао у Женеви био је, кажу атеиста и друг Бакуњин.

Чак је био у одбору за пропаганду неких нових идеја и атеизма.

Њега позову једно вече да са једне висине посматра звезде кроз огроман телескоп. И он оде. Дуго је посматрао и кад је сишао отишао је право Бакуњину те дао оставку у одбору.

Кад су га упитали: зашто? — одговорио је: „Посматрао сам кроз телескоп звезде и видео страхоте: нешто ми је тада говорило: Никола Пашићу има Бога.“

И овај наш највећи државник целог свог живота био је веома побожан и религиозан човек.

Што се пак тиче љубави брачне на коју ви мислите ту је човечанство извајало ј дан високи култ, који треба усавршавати и поштовати.

Нећемо ваљда баш сад поћи за Арцибашевом ни за оним дивљацима у Јужној Африци, који изведу све немоћно до ивице шуме у којој је пуно зверова, да их растргну; а све младо и здраво појурн у другом правцу да врши брачне дужности као најобичније животиње и зверови.

Да је код нас остала и данас на снази и физичка запосленост ученика у дому па и у школи друкчије би о том питању резоновала данашња омладина.

Што се пак тиче Христа, Он се јавио човечанству као Бог и оно га је као таквог примило. Чак и противници овог схватања назрели су нешто божанствено у њему. Каже за њега један скоро то исто што и ви, али у његовом делу нисте запазили оно место где он каже: Никад ни пре ни после нигде се више не јави такав.

Сви смо ми синови Божји, сви смо ми необични сваки понаособ, али међу необичним има несхватљиво необичних као што је Христос. Отуда је истоветан Богу.

Ми подижемо споменике локално необичним људима али васколико човечанство на овој трунки васионској што се зове земља подиже највеће споменике Христу, односно Богу.

Сад, или је лудо човечанство или онај мали проклети народ од Христа, који све чини да вам ишчупа из срца преблагога Исуса.

Грешите, кад кажете да је Христос био Јеврејин, јер то није истина.

Наша предратна учитељска генерација учила је сеоске синове овога народа да дубоко верује у Христа Бога. И то нам је донело победу и уједињену отаџбину, а ви сад само продужите тако па ћете видети докле ћете стићи.

Не кажем вама, али истичем, да примите к знању и да кажете и другима да је последњи човек онај, који ниукога и ниушта не верује.

Треба да дође време да се забрани школовање онима, који имају урођене зле особине. Нек' прођу кроз основну школу, али даље не, да не би после били већи зликовци, на штету целог народа. Оставити такве да буду обични физички радници па квит, а оваквих друштво има у свима сталежима.

Закључимо наш данашњи разговор овим:

Најфинији производ културе јесте религија. Стога и не може сваки простак бити религиозан, стога животиње нису религиозне.

Човек нижега ступња може бити побожан, али не религиозан, јер виши ступањ вере, религију, могу имати високо морални људи. Обични људи никад не поседују ту висину.

Животиње немају ни веру, а још мање религију, али зато оне имају инстинкт, који им је урођен од неког, који држи и поседује законе васионе.

Најфиније духовне творевине поседују само фини људи тј. људи у којих је унутрашњи човек изграђен до максимума.

Према овоме за носиоце просвете, за старешински кадар у сваком народу, треба спремати омладину из најплеменитијих породица дотичнога народа. А племенитих има међу најнижима и највишима као и обратно. При овом одабирању прво место заузима свежа крв дотичнога народа.

На ово се некад у предратној Србији много више пазило, и отуда су они сјајни потези у свима гранама нашег народног живота.

Данас се увукло у државну службу, благодаревћи политиканској демагогији и кусо и репато.

И отуда ова чуда и покори.

Крајње је време да се изврши одбир, и на старешинска, односно на водећа места, узму од најбољих најбољи.

Без тога окужиће и нашу земљу јеврејски марксизам, ослабиће национализам и православно демократско хришћанство, а земљу преплавити белосветске гусенице.

Да би се то спречило требају нам челни, побожни и религиозни, снажни духом и телом, богати морално и духовно да освеже и ојачају све оно што је праведно и добро.

Понављамо побожни и религиозни, јер се без овога никад ништа велико није саградило у свету.

То је основно па тек све остало.

У колико претставници вере у нашем народу нису овога достојни с њима треба по оној народној: „Према глави и оца по глави“.

А то зато што у нашој отаџбини има верских великодостојника, који овде живе, а главом су у рукама наших непријатеља.

Међутим Отаџбина је наша највећа светиња, којој треба сви да служимо у савезу с Богом.

И сваки онај који својим радом ма у чему наноси штету и срамоту овој светињи према њему не треба имати самилости.

Гонити га до истраге (истребљења).

А ако то не чинимо ми полако али сигурно копамо гроб, ако не себи, а оно нашем потомству поуздано.

1-XI-1937 године.

Смедерево.

ВЛАД. А. МАРКОВИЋ

„Мир“ и „добра воља“

Познато је, да кад се родио Исус Христос „мноштво војника небеских хваљаху Бога говорећи: слава на висини Богу и на земљи мир, међу људима добра воља“ (Лук. 2, 13-14.), словенски „слава в вишњих Богу и на земљи мир, в чловецех благоволеније“.

Жеља ми је, да се овим чланком пронађе правилан појам двеју речи анђелске песме: „мир“ и „благоволеније“.

У многим црквеним поукама ми налазимо овако тумачење означених речи.

По мишљењу неких проповедника под миром, о коме су појали ангели, треба разумети мирно стање међу људима, стање, у коме царује слога, љубав и мирно решавање свих питања, стање које искључује себичност, злобу и мржњу са свима њиховим рушилачким последицама као за појединце, тако и за цела друштва и државе. А појединци речи „и на земљи мир“ тумаче у смислу *pa disideria*, добре жеље од анђела и перифразују те речи овако: „нека буде на земљи мир“.

Друга реч „благоволеније“ тумачи се у смислу добрих хришћанских међусобних односа људи, а у већини случајева на тој се речи не зауставља пажња.

Да ли су правилна та и таква тумачења!

Ако их примимо ми ћемо пасти у контрадикцију са речима Исуса Христа, који је казао, „не мислите да сам ја дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир него мач“ (Мат. 10, 34) и „раздор“ (Лук. 12, 51).

Историја црквена и грађанска потврђују истинитост наведених Христових речи: оне нам казују да на земљи никад није било мира у узајамним људским односима и неће да буде до краја света (Мат. 24, 6-7).

У овом свету, који у злу лежи (Јов. 5,19), никад се неће остварити пророчанство пр. Исаије: „да ће народи расковати мачеве своје на раонике, и копља своја на српове, неће дизати мача народ на народ, нити ће се више учити боју“ (Ис. 2,4). Међу тим, анђели су певали о „миру“ и „доброј вољи“, као о два свршена факта, чији је постанак на земљи везан са рођењем Исуса Христа. Никако не сме да се помисли, да су анђели у својој песми погрешили: јер су они безгрешни духови.

Дакле, који то „мир“, које то „благоволеније“?

У богословским трактатима постоји једно тумачење, које, се по моме мишљењу, потпуно слаже са Св. Писмом и није у контрадикцији са људским животом. Налазимо, да је вредно да се то тумачење огласи.

Анђели су казали: „на земљи је мир“, а не „нека буде на земљи мир“.

Тај је мир некада био на земљи, док није згрешио А-

дам, а кад је он то учинио, нарушивши Божју заповест, од онога је часа нестало мира на земљи, јер човек, загазивши стазом греха, није више могао да буде друг Богу, између Бога и човека се појавило „непријатељство“ (Ефес. 2,14-16). И до века би трајало то непријатељство, ако се не би смиловао Бог, да пошаље на земљу свога Сина, нашег Спаситеља, да скине са нас тешко бреме наших грехова и наших и првородног и да нас помири с Богом То је он и учинио својим крсним страдањима. Ето зашто су певали анђели „слава во вишњих Богу, и на земљи мир“.

Поткрепимо то тумачење са неколико извадака из Св. писма.

1, „Јер је он (Исус Христос) мир наш, који обоје састави у једно, и развали плот који је растављао, *непријатељство*, телом својим. И да помири с Богом обоје у једном телу крстом, убивши *непријатељство* на њему (Еф., 2,14 16).

2 „Све је од Бога, који *помири* нас са собом кроз Исуса Христа, и даде нам службу помирења. Јер Бог беше у Христу, и свет *помири* са собом не примивши им греха њиховог и метнувши у нас реч помирења“ (2 Кор. 5,18-19).

3 „и крозањ (Исуса Христа) да *примири* све са собом, умиривши крвљу крста његова, крозањ све, било на земљи или на небу“.

И вас који сте некад били одлучени и *непријатељи* кроз помисли у злим дјелима.

А сад вас *примири* у телу мяса његова смрћу његовом да вас свете и без мане и без кривице изведе преда се (Кол. 1, 20-22).

„Добра воља“ „благоволење“. Српски је превод овога места овакав: „међу људима добра воља“ (Лук. 2,14). Сумњам у тачност оваквог превода, јер много сумњам да се овде говори о добрим међусобним људским односима као општем факту, јер је Св. Писмо само једном и то делимично фиксирало такве односе (Дел. 4,32), а уопште ти односи могу да се карактеришу овом латинском изреком: *homo homini lupus est*. Тако је било, (Рим. 1,21-32; 3,11-18 и др), тако је, тако ће бити и до краја света (Рим. 2, Тим. 3,1-5). А међу тим анђели наглашују „благоволење“, као постојећи факат. Да нису погрешили? Никако. Налазим, да

је словенски превод овог места правилнији: в чловецех „благоволеније“, благоволеније к чловецима, к људима. А од кога благоволеније? Од Бога? А у чему се оно састоји?

Раније смо рекли, да је због греха Адамова између Бога и човека настало неко непријатељство, које је пришло на сав рад човечански.

А кад је дошло време, Бог се окренуо лицем својим нама и даје нам знати да нас љуби: „в чловецех благоволеније“ и ту своју љубав потврђује тим, што, кад се навршило време, „посла сина својега јединородног..... да искупи оне које су под законом, да примимо посинаштво“ (Гал. 4,4 | 5). Тиме је Христос постао наш посредник и помириатељ (2. Кор. 5, 18—19, Ефес, 2, 13—18, Кол. 1, 20). Због синовљих заслуга Бог Отац отвара врата свог небесног царства свима, који се кају и прашта грехове свима, који верују у Његова Сина.

Зар ово није велико благоволеније Божје роду човечанском?

У доказ горњег тумачења речи „благоволеније“ навешћемо неколико места из Св. Писма.

1, „Богу тако омилио свет да је и сина свога јединороднога дао, да ни један који га верује не погине, него да има живот вечни“ (Јов. 3,16).

2 „Бог показује своју љубав к нама што Христос још кад бисмо грешници умре за нас“ (Рим. 5,8).

3 „Показа се љубав Божја к нама што је Бог Сина својега јединороднога послао на свет да живимо крозањ“ (1 Јов. 4,9).“

После изложенога тумачења двеју анђелских речи „мир“ и „благоволеније“, узимам на себе смелост мислити да је оно правилно и да је у потпуној сагласности с Св. Писмом, непогрешивим мерилем правилности људских тумачења. Уосталом, ако ко има нешто противу, нека то изнесе, јер путем судара мишљења проналази се истина.

В. Ј.

Бадњи-дан и Божић у нашем народу

„Нема дана без очнога вида
нити праве славе без Божића!
Славио сам Божић у Витлејем,
славио га у Атонску Гору,
славио га у свето Кијево;
ал је ова слава одвојила
са простотом и са веселошћу“...
(Горски Вијенац)

Тако опева овај велики празник неумрли писац Горског Вијенца, чији се ватрени религиозни осећај излива из дубине народне душе. Ове речи седега игумана Стефана јесу израз народне мисли, народнога осећаја. Он не богословствује о Божићу, не говори о оваплоћењу Логоса, не говори о догмату спаеења, већ о веселости, коју производе обичаји овога великога дана.

Од онда па до данас народна душа у погледу овога празника није се ништа изменила. И данас је она о Божићу весела и данас она одржава све обичаје, које је пре неколико векова одржавала. Разуме се са малим локалним изменама.

Обичаји у нашем народу имају велику моћ, да у неким моментима служе и као закони. По њима човек регулише свој одношај између себе и Бога, брани се од зла и подешава свој став према друштву. Целокупан живот нашег народа, сваки Његов иоле значајнији покрет пропраћен је неким обичајем, јер „што је од обичаја, то је од закона“. И ако се, у већини случајева, незна прави смисао обичаја ипак се он љубоморно чува и извршава. Касније ћемо видети колико има таквих обичаја о Бадњем дану и Божићу, чији се првобитни значај и смисао неда протумачити, или се тек даје наслутити. Али се ипак извршава као нешто свето, мистериозно, као нешто што су и наши стари вршили. Просто што се „тако ваља“.

Наш велики народ, у старини подељен на многа племена, која су често пута живела посебним животом, разуме

се да није имао свуда подједнаке и исте обичаје. „Области са различитим природним условима, са различитом економијом, религијом, висином културе и спољним утицајима, и кад у њима живи исти народ, имају обичаје, који се разликују међу собом, Другојачији су обичаји у планинским областима, а другојачији у равници; другојачији су код сточара, а другојачији код ратара, помораца или занатија“.¹⁾

И ово што ће се ниже рећи о Бадњем-дану и Божићу, несме се протегнути на цео наш народ, па чак ни на једну област. Ово су обичаји једнога села²⁾, који никако не морају важити у другојем селу, у коме су може бити, стицајем разних околности и обичаји друкчији, јер је позната народна изрека: „колико села, толико и обичаја“.

1. Бадњи-дан

Зове се тако због бадњака, који се сече од шумског дрвета Ову дужност, сечење и доношење бадњака врши неко од млађих укућана. Сече се само један бадњак, док у неким местима има онолико, колико у дому има мушких глава. Тако спремљени бадњак стави се на једно место и чека се вече, када ће се унети у дом. Све што је потребно спрема се и са нестрпљењем се очекује вече. Нарочито су радосна деца, чија радост достиже кулминацију када се слама уноси у собу. Домаћин или неко млађи са бременим сламе улази у кућу а деца ухвативши се за бреме пијучу као пилићи, да би се мало после кад се слама распростре могли до миле воље проиграти. Гро сламе се уноси у једно одељење, док у остала по мање. Јасно је да нас ова слама потсећа на ону пећину у којој се на слами родио Син божији. А деца, која иду за сламом као пилићи, изгледа да нема религиозни карактер. Пре ће бити чисто економски. За то време вредна домаћица чини последње припреме за вечеру.

Вечера се даље на слами, никако за столом. Преко сламе стави се чист чаршав са нарочитим посним јелом

¹⁾ Наш народни живот, стр. 40. Тих. Р. Ђорђевић

²⁾ Јамски срез

тога вечера (мед, пасуљ, ораси, риба и др.). Пре но што почне вечера, домаћин пали свећу и чита молитву „Оче наш“ или ако ову незна он импровизује своју молитву у којој се на првом месту моли за здравље својих укућана. Затим се износе „закони“ умешени на Бадњи-дан. То су разни колачи умешени посно само од брашна и који имају посебне називе, као: „здравље“ (посуто са сољу), „њива“, „сунце“, „месец“, „буре“, „волови“, „свиња“, „гуска“, „пловка“, „кокош“, и још један колач, који претставља дом са укућанима, дакле целокупно газдинство. Шта све ово значи видећемо мало после приликом њихове употребе. Од свих ових „закона“, узима домаћин по неку частицу, као оно свештеник при проскомидији, и ставља их у чашу са вином. Тиме се сви укућани пре вечере „причесте“. Јасно је да ови „закони“ симболизују жртву, који жрец — домаћин приноси Богу од својих производа, сем „сунца“ и „месеца“, који су може бити остали из старе српске религије у којој је било култа сунцу (Метранзам) и чији се сличан празник називао: „dies natalis solis“. А можда је ово „причешћивање“ остатак старих хришћанских агапа, али вероватније је оно прво. После тога настаје вечера, разуме се са врућом ракијом и после и вином, јер старога игумана Стефана нарочито весели то „што свачему треба наздравити“. А Вук Врчевић приликом описивања обичаја не ставља бадава у уста старога свештеника ове речи:

„Вино је текло, нама је рекло:

Пијте ме, пијте добри јунаци!

Мене ће бити, вас бити неће

Али ће бити ко ће ме пити“.¹⁾

У кућама где има огњишта при крају вечере износи неко остатак ораха и баца горе у димњак — комин. Кажу да ако се успе да се неки орах избаци кроз димњак напоље да је он лековит. Тиме је ова вечера завршена.

Морамо неколико речи рећи, зашто се овога вечера, а и после о Божићу ручава доле на слами. Најбољи познаваоци народног фолклора приказују Божић и Бадњи-дан као мртвачке празнике. Мртви су тада у покрету, око нас.

¹⁾ Три главне народне свечаности, стр. 44.

Они могу много што шта човеку да учине, зато је најбоље умилостивити их. Позвати их на гозбу и угостити их. И ми им прилазимо ближе, нудимо им јело не на столу, већ доле на слами, где је ближе њиховом домашају. Вероватно зато и у Хомољу приликом давања „помана“ живом човеку, овај лежи под столом.

Поред тога ова је вечера и гозба претцима, из чега неки изводе да су наши стари у давној прошлости сахрањивали своје мртве по кућама и сада приликом ове вечере на слами ми смо ближе њима, тако рећи заједно са њима. „Душа се често замишља као птица, најчешће као кокош, отуда је квочање о Бадњем-дану у ствари позивање душа на гозбу“.¹⁾

Печеница, која је већ дуже времена припремана („Не гоји се прасе у очи Божића“) сада после вечере ставља се на ражањ, а деца унапред сладе како ће му појести реп. Интересантно је ово напоменути. Наш народ строго држи пост. Он се неће омрсити преко целог божићнег поста. Али за дивно чудо, има неких који премрсе на сам Бадњи дан, јер је такав обичај. Она утроба од печенице: црева, цигерице, срце, обари се и од тога се по мало једе „ради здравља“.

После тога спава се у кревету или на слами. Светлост гори целе ноћи, као и на Нову Годину и Богојављење, Код неких људи гори и на славу, јер веле тако им је остало од старине.

2. Божић

Око пола ноћи домаћин или неко од млађих мушкараца устаје и спремљену печеницу на ражњу ставља на ватру, која весело гори, јер су дрва за ову ноћ одавно припремљена, јер „нема куће без домаћице ниватре без цепанице“. При томе се испали који метак из пушке. До сада је бадњак стојао на једном одређеном месту, а сада се ставља на ватру да прегори. Како ко од укућана устане, прилази домаћину и поздравља га са: „Христос се роди“, а овај му

¹⁾ Народна енциклопедија 1, стр. 102

одговара: „ваистину се роди“. Сад се узима грана од бадњака и са њоме се „пила“ по ватри; чарајући говори се: „пилића, бирића, оваца, свиња, говеда, коња (помиње сав домазлук), меди, масла, живота и здравља, пара као жара“. То исто чини и онај, који први дође ујутру у кућу („полаженик“) мада се то избегава првога дана, него се чека други дан Божића.

Када је са „пилањем“ свршено са гранчицом од бадњака домаћица обилази кућу квочући а деца за њом пијучући. Домаћица при томе баца зрна кукуруза. Пошто се око куће обишло једанпут, гранчица се оставља на „седало“ где кокоши спавају. Како изгледа овај је обичај чисто економски, ради живинарства.

За то време бадњак је прегорео и са једним делом који још гори иде се у виноград. Понесе се сикира и флаша вина. У винограду лице, које је донело бадњах измахне на чокот и пита: „хоћеш ли да родиш“, и сам одговара: „хоћу“. Тако учини трипута. Бадњак оставља ту у винограду, вином прелива земљу и враћа се кући. Зашто се гори бадњак? И шта он преставља? Неки кажу да је бадњак „божанство (нешто као „демон вегетације“), које се ритуално спаљује, да би опет оживело“.¹) А други пак веле да он симболизује ону ватру око које су седели пастири на пољу приликом рођења Христовог. — То се све дешава пред зору када је и печеница готова, која се у кућу уноси главом напред, скида се са ражња и ставља у једно корито, а у уста му се ставља један колач, који ту стоји док се печеница не поједе. Овај је колач лековит; кажу лечи грозницу.

У зору се иде са бакрачем по воду, којом ће се умесити „чесница“. У бакрачу се налази сребрни новац, мало босиљка, зрно пасуља, и честица од кућњег прага. Онај ко донесе воду поздравља укућане са уобичајеним поздравом и неко га запита: „шта носиш“? Он одговара: „мед и масло, живот и здравље“. — „Од куда је ведро“? — „Свуда ведро над нашом кућом облачно“. — И после тога пуштају га унутра. Значење овога разговора, а нарочито онога зашто се жели да над њихом кућом буде облачно, може се

одгонетнути из народне пословице: „Бог те учувао ведро Божића а облачна Ђурђева-дне“.1) Ови обичаји често прелазе у врачања и гатања, јер су иста о Бадњем дану и Божићу у јеку. Сви они имају за циљ да човеку осигурају бољу и берићетнију годину. Чист економски разлог. Свануло се. На сваком кораку види се и осећа свечаност и веселост. Чује се наизменична пуцњава пропраћена веселом грајом деце која се препиру чији пиштољ боље пуца. Људи и жене, обучени у свечана руха хитају цркви, чије звуке звона прекине који јачи пуцањ.

А вредна домаћица меси „чесницу“, коју пече на огњишту на коме се пекла печеница. Када се „чесница“ извади из ватре, на оно место где је она печена, домаћин а за њим и остали укућани, стају босом ногом говорећи: „Био у ватри, не изгори; био у болести не лежо“. Тако три пута, верујући да су тиме себи обезбедили здравље за целу годину.

Руча се раније, јер не може да се чека ручак. Сваки са нестрпљењем очекује да се „омрси“. О ручку се пије „слава“ исто као и о крсном имену. Ту је свећа, уместо колача мала поскура, али се у кадионицу ставља не тамјан већ босиљак. Жита нема.

Људи стојећи напијају славу божју, док жене седе на слами да би им и кокошке седеле на јајима. Домаћин се прекрсти и импровизује молитву, док остали тихо говоре „амин, дај Боже“! Затим се руча и ломи „чесница“, а свако има исту жељу да добије новац из чеснице, који се не троши на друге ствари, већ се од њега купи со стоци. При томе су сви весели а нарочито домаћин гледајући киту свога порода око себе, која га опомиње на његове сретне младе године.

Када се устане са ручка један излази са затвореним очима до кућног прага и ту тек отвори очи. И шта прво види у дворишту, то треба да гаји, јер то ће му напредовати. При томе се често дешавају комичне сцене, н. пр. послати види мачку или пса. Затим домаћин дарива све своје укућане новцем.

Доласком Христовим на земљу донет је мир, зато од Божића до Нове Године траје „мир Божји“. Тада се несме свађати, а завађени се мире. Деца се међусобно не смеју тући, јер ако се неко туче, њему се само довикне: „чире мири, двадесет и четири“, и исти ће добити чиреве, јер је погазио „мир Божји“.

После подне домаћини излазе и састају се на разговор. Обично се разговара о Божићу, величини печенице, о гостима, који ће сутра, прекосутра доћи, јер они првога дана не долазе, пошто је и њима Божић.

И други дан Божића исто се тако свечано и весело прославља, док се трећег дана износи слама из собе. Слама се носи у виноград или у воћњак и ставља се на воћке да би боље родиле. Треба и ово поменути да се ова слама не сме ставити у уста, јер онда боле зуби, али пре ће бити хигијенски разлог, пошто се по истој гази ногама.

И тако се ето на најсвечанији начин прославља Бадњи дан и Божић. Чак свечаније и од Ускрса и ако је догматски Ускрс већи и важнији од Божића, што није случај код других православних народа. Зашто је то тако? Ево како то тумачи стари српски свештеник: „Колико сам год божије књига про моји грешни рука праметнуо, у сваку пише да је Ускрсење Христово празник над свијем празницима и свечаност над свим свечаностима; и имају право наши свети оци што су тако установили, јер се Христос са ускрсну њем прославио а не с рођењем. Код свију просвећени народа наше вере, Божић је спрам Ускрса тако мален као што је код нас малено васкрсење спрам Божића. А зашто то? Зато што су богати Руси и мудри Грци про све године сити и јер су сретнији од нас, а ми про све године гладни и сујетни а само о јесени све наше сабрано имање пред очима у кући гледамо. Ми Срби сматрамо и држимо да је Божић прави празник наш домаћи ама није црквени.“¹⁾

Пожаревац.

Ж. ПЕТРОВИЋ, вероучитељ

¹⁾ Три главне народне свечаности, 41—42.

Службени део

Рукоположења

Његово Преосвештенство Епископ Браничевски Господин Д-р Венијамин благоизволео је дана 1(14)-XI-1937 године на Св. Архијерејској литургији у Саборном храму у Пожаревцу рукоположити у чин јеромонаха јерођаконa Дамаскина сабрата манастира Витовнице.

Одликовања

Одлуком Његовог Преосвештенства Епископа Браничевског Господина Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 године, одликован је протојерејским чином презвитер Драгутин Маринковић, парох I. пожаревачке парохије и в. д. Архијерејског Намесника пожаревачког.

Одлуком Његовог Преосвештенства Епископа Браничевског Господина Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 године одликован је правом ношења протске камилавке презвитер Александар Колесников, секретар Епархиског Управног Одбора у Пожаревцу.

Одлуком Његовог Преосвештенства Епископа Браничевског Господина Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 године одликован је правом ношења протске камилавке презвитер Милорад Н. Димитријевић секретар Црквеног Суда у Пожаревцу.

Одлуком Његовог Преосвештенства Епископа Браничевског Господина Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 год. одликован је правом ношења протске камилавке презвитер Милан Ф. Благојевић, парох смедеревски у Архијерејском Намесништву подунавском.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 године, одликован је правом ношења протске камилавке презвитер Војислав Протић, парох жагубички и в. д. Архијерејског намесника хомољског.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р. Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14)-XI-1937 године одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Милан Д. Јелић парох смедеревски у Архијереј. Намесништву подунавском.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 године, одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Милан Перовић, парох Кличевачки у Архијерејском Намесништву рамско-голубачком.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 год. одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Риста Јарамаз парох мишљеновачко-барички у Архијерејском Намесништву рамско-голубачком.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 године одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Милан Барнић, парох голубачки у Архијерејском намесништву рамско-голубачком.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 год. одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Миливоје Јовчић, парох Лугавачки у Архијерејском Намесништву подунав.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 године одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Драгутин Радовановић, парох маиловачки у Архијерејском Намесништву рамско-голубачком.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 године одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Татомир Папић, парох велико поповићки у Арх. Намесништву раваничком.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 год. одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Алексије Черњенко, парох крњевски у Арх. Намесништву орашком.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 г. одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Вук Белојевић, парох кушиљевски у Арх. Намесништву ресавском.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 године одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Илија Буџин, парох бобовски у Арх. Намесништву ресавском.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 6592 од 1(14) новембра 1937 г. одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Драгослав Љ. Поповић, парох II ракиначки у Арх. Намесништву моравском.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 године одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Гојко Сретеновић, парох Палександровачки у Арх. Намесништву моравском.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2592 од 1(14) новембра 1937 г. одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Војислав Стојиловић, парох средњевски у Арх. Намесништву рамско-голубачком.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2328-937 одликован је правом ношења црвеног појаса презвитер Николај Јакушев, парох мишљеновачки у Архијерејском Намесништву звишком.

Канонски отпуст

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2133 од 3(16)-X-1937 године подарен је канонски отпуст презвитеру Лаву Доседјелу пароху II марковачком за Архиепископију Београдско-Карловачку.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2478 од од 6-XI-1937 г. подарен је канонски отпуст презвитеру Милану Бркићу пароху староаџибеговачком у Арх. Намесништву орашком за А. Е. Београдску.

Премештаји

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2150-937 презвитер Григорије Волков парох рамски у Арх. Намесн. рамско-голубачком, премештен је за привременог пароха упражњене суводолске парохије у Арх. Нам. хомољском.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 2017 од 28-IX(11-X)1937 г. протопрезвитер Сава Миловановић парох V пожаревачке парохије по својој молби премештен је за пароха упражњене дубничке парохије у Архијерејском Намесништву ресавском.

Одлуком Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 1988-937 презвитер Радослав Влајић парох дубнички у Арх. Намесн. ресавском, премештен је по молби за пароха упражњене парохије мало-орашке у Арх. Намесништву подунавском.

Одл. Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 1990 од 1(14) октобра 1937 г. презвитер Никола С. Апостоловић б. парох плешински у Епархији Злетовско-Струмичкој, примљен је у клир Епархије браничевске и постављен за пароха упражњене II сењске парохије у Арх. Намесништву раваничком.

Унапређења

Одл. Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 1544 од 7(20) новембра 1937 г. презвитер Христивоје Ђорђевић, досадањи прив. парох III В. Планске парохије Арх. Намесн. Орашком постављен је са даном 16(29) маја 1937 г. за сталног пароха исте парохије и преведен у IX-2 гр.

Одл. Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 1533-937 год. презвитер Данило Живковић, досадањи привремени парох кобиљски у Арх. Нам. млавском постављен је са даном 16(29)-V-1937 год. за сталног пароха исте парохије и преведен у IX-2 гр.

Одл. Њ. П. Е. Б. Г. Д-р Венијамина ЕБр. 1466-937 г. презвитер Ђура Тодоровић, досадањи привремени парох топонички у Арх. Нам. пожаревачком са даном 16(29)-V-37 постављен је за сталног пароха исте парохије и преведен у IX-2 група.

Лишен свештеничког чина

Одл. Њ. П. Е. Шабачко-Ваљевског Бр. 1754 од 8(21) окт. 1937 г. јереј Марко Ружичић парох Лојанички у Арх. Нам. Шаб. и народни посланик из Заблаћа лишен је свештеничког чина. Ову је одлуку потврдио и Велики Црквени Суд својом пресудом Бр. 562-Зап. 252-37 г.

БРАНИЧЕВСКИ ВЕСНИК ИЗЛАЗИ ДВОМЕСЕЧНО НА 2—3 ШТАМПАНА ТАБАКА.

ПРЕТПЛАТА ЗА 1937 ГОД. ИЗНОСИ ДИН. 40.— ЗА НАШУ ЗЕМЉУ
А ЗА ИНОСТРАНСТВО ДИН. 80.—

ПРЕТПЛАТА СЕ ШАЉЕ БЛАГАЈНИКУ УДРУЖЕЊА Г. ДРАГОЉУЉУ
МАТЕЈИЋУ, СВЕШТЕНИКУ — ПОЖАРЕВАЦ.

Рукописе и књиге на приказ слати уреднику Драгутину
Маринковићу протојереју — Саборна црква, Пожаревац.

Одговорни уредник: Драгољуб П. Матејић свештеник
из Пожаревца.

Садржај

Њ. П. Е. Б. Г. Др. Венијамин: Посланица - - -	стр. 237
Митрополит Анастасије: О савременој кризи (пре- вео Д. П.) - - - - -	" 241
Риста Ст. Јарамаз: Савремени дијалог (песма) - -	" 247
Шта други пишу - - - - -	" 248
Једна изјава почившег Стјепана Радића - - - -	" 253
Александар Илић: Улога српске цркве у ослобо- ђењу свога народа - - - - -	" 254
Појачана делатност безбожника у Совјет. Русији	" 263
Н. А. Берђајев: Генерална линија Совјетске фило- зофије и борбени атеизам (превео с руског Ј. Радосављевић) - - - - -	" 264
Влад. Марковић: Настава ван школе - - - - -	" 273
В. Ј.: „Мир“ и „Добра воља“ - - - - -	" 278
Ж. Петровић: Бадњи-дан и Божић у нашем народу	" 282
Службени део - - - - -	" 289

Наши часописи

Гласник Српске Патријаршије — Ср. Карловци
Православље — орган Савеза епарх. удружења — Београд
Преглед Епархије Жичке — Чачак
Преглед Епархије Нишке — Ниш
Богословље — Београд
Хришћанска мисао — Београд
Хришћанско дело — Скопље
Светосавље — Београд
Братство — Сарајево
Мисионар — Крагујевац
Духовна Стража — Сомбор
Тимочки весник — Зајечар
Пастир — Цетиње
Нови Источник — Сарајево
Млади Богољуб — Ср. Карловци
Пастирски глас — Крагујевац